

(आपस्त्रिकान्मास)

विश्वपुराणापद्मनिः - विश्व-॥५ः
- विश्वनामान्माप्नोप्रकारपद्मनिरुमः

॥ अथविवदप्रकारापद्मनिरुमः ॥

३०३

३४-५५

३५-५६

H.

55

श्रीगणेशायनमः श्रीगणेशालूक्ष्मायनमः ॥ १ ॥ श्रीतस्मार्तकियायस्यपरमारथ्वनंमतं सनस्तत्रस्थिरं
भक्तिविद्धातुपरः पुमान् ॥ वाणीदिहरकादिशहान्त्रस्तुरुपितृन् ॥ गणार्थीत्तं सूक्तकारमाप्तं
बंप्रणाम्यन्तं ॥ २ ॥ याम्यासंभ्राते रस्तमंनतापुद्गतिसिद्धये ॥ विश्वप्रकाशिकाम्यादिरच्यतेपत्थनिः
शुभा ॥ ३ ॥ न्नादोनारायणारम्यात्रः श्रेष्ठोगोन्नपराद्वारे ॥ उत्यन्नः पादितः श्रीमान्वेदवेदांगपारगः
॥ ४ ॥ न्निविक्रमार्थः स्तत्त्वनुर्विद्वान्मान्यश्वसर्वतः ॥ तत्कर्तोभृद्विजः श्रेष्ठोभद्रः श्रीपुरपोन्नमः ॥
॥ ५ ॥ पीमांसादिषुशास्त्रियवेदभास्यादिष्वत्तमः ॥ यद्गम्भनिरतः शुत्योन्योतित्तगस्त्रविश्वारदः ॥ ६ ॥ श्री
विश्वनाथः स्तत्पुन्नयद्गम्भनिरतः शुचिः ॥ यस्तुद्विजानामाद्वाक्योतिः शास्त्रेष्यिसंमतः ॥ ७ ॥ यस्य
मातार्चोदक्षायस्य भार्याविपार्वती ॥ न्निवर्गेचानुकूलासायन्येष्वेचापुरायणा ॥ ८ ॥ नारायणारम्याय
यपुन्नः कार्त्तिनाभाभिर्धस्तथा ॥ गुरुभुक्त्युष्णोसत्तमोनिरतोचतो ॥ ९ ॥ वेदाग्नीश्विद्वर्ष

शुचिं सिन हर्षमा भागं वसाति ता रेयो गोसि भेव हृग्ने धनुषि च दिव से दं उ पुगमा वशि द्वे ॥ नुभिस्थ द्वे द्वृना कर्म क्षि
 ति ज्ञ तु धसि तेकर्म मं दे तु कुं दो दु श्रिव त्य स्थान कं तो त मसि न वम गो विश्वनाथः प्रज्ञातः ॥ १० ॥ श्रीमद्भूधा
 यनार्य प्रभृति निगदि ता ने कृसूत्र र्थ वक्ता मी मां सान्याय विवेद्वद्वय युमुदि नीचं द्रुमाः नीष्टुमोलि
 ॥ श्रीत समाते कर्म स्वभिर त धिव लोभूमुर त्वं परे यां स्वात्मारः स्थापय न संज्ञयति गुण निधि देव विद्वि
 श्वनाथः ॥ ११ ॥ काश्यां विश्वभृका ग्राम्या विश्वनाथ न पुद्वतिः ॥ उराश्रित्याय संचमतं सूत्रमार्गाद्वद्वय
 ने ॥ १२ ॥ यथा क्रतं यथा दृष्ट्यथा तानं तथैव च ॥ सर्वं कर्म हवे दो कं मानयं तु द्विसज्जनाः ॥ १३ ॥ गंभी
 धाने च रुभं द्वयः सत्त्वसीमं तव कर्मणोऽग्नेः होमः कार्या विवाहोगमा वत् सूत्रस्मान्नित्वाध्यते ॥ १४ ॥ ज्ञात
 पुन्रेत भावो लक्रत वं धादि कर्म सु ॥ स्मार्तां ग्नो होम इत्युक्तो लोकिकं तु मतां परं ॥ १५ ॥ असंस्तुः

तोयनस्याद्यः स्तथायाद्यः संस्कृतः ॥ भवेद्वेद्विनसंस्कारः संसर्वेषांहि संमनः ॥ सत्त्वत्संस्कृ
तानारीसर्वकर्मसु संस्कृता ॥ विवाहश्चापि संस्कारस्त्वतो मुख्यं दृश्य स्मरते ॥ १७ ॥ मन्त्रकर्मो विवाहादि
उक्तः संस्कृतायनः ॥ पाकयत्ताद्विभिः शुद्धियान्विवेकादिषु पुण्यवान् ॥ १८ ॥ अन्त्रचार्येणाद्वादी
नन्त्रम्यते संस्कारयत्ताद्वादी ॥ कथमेतन्यो यज्ञाभ्योत्यायाससाध्याः ॥ प्रत्रास्ताद्वेति भवती यज्ञ
॥ तथाहि ॥ पावनाद्वायनकेवक्यकवचनो विवक्षिनस्तथासत्य संदेहार्थप्रकाशते इत्येवं दृश्यात् ॥ किंते
यवचनः प्रत्रास्तवचननश्च ॥ यथायोसमत्यावतर इति गम्यते ॥ तथायोमापाकेन मनसाचरेत्तमिनि
प्रश्नस्तेन गम्यते ॥ तेनाद्ये कुरुमकमाग्निहोत्रिकमपि समिद्यकमग्निकार्यमधिष्ठावयतो भवति ॥ पा
प्रश्नस्तेन गम्यते ॥ तेनाद्ये कुरुमकमाग्निहोत्रिकमपि समिद्यकमग्निकार्यमधिष्ठावयतो भवति ॥ पा

ते भ्यो त्यत्वं प्रसिद्धं ॥ प्रश्नस्तत्त्वमपि स कल्यज्ञानुसान योग्यवेदायोक्तिन थ्रोन्त्रियन संपादनात् ॥ तथा निषेका
र्दिषु मंत्रैर्विधिव संस्कृत उपनयना द्वै भवति ॥ विधिव दुपरीति श्वसं ध्योपासनादो ग्रन्तव ग्रन्ते सांगस कल्प
वेदाध्ययने तदर्थो न वोधे त्याथ्रम कल्पणा ग्रन्तव चर्य योग्यो भवति नान्यस्ति युक्तः अमोन्त्रिय उच्यते ॥ स एव
यत्तद्विधिक्रियनान्यस्तदुक्तं नाम्नोन्त्रियस्य यज्ञरूपम् ॥ तथा सदर्णगर्भाधान नक्षणे प्रज्ञो त्याद्वनेषियधिव
द्वै ग्रन्तपाणी वीणां विवाह वंतो मंत्रवन्नं प्रयुक्ता वेदव्योग्यो भवतो नम्नीयुं समाव्रम् ॥ अपि वा अद्विताग्नि
नाप्यते वैदिकवेदवश्यानुष्ठेयाः ॥ अग्न्याधि वं पुनर्स्तरक्तवर्थां सति द्वये वश्यं विधानव्यं असेनितु
द्वये ओपासने नेत्रनित्यधृते ननित्यनेत्रमिति कल्पोपाभावादो ग्रन्तवल्लभ्याभावः ॥ ॥ नां काग्निसा
ध्युद्गांगतिक्षेपादिका युपलक्षणत्वात्यक्त्यत्तेवेषकामाद्यवासिरपि भवति ॥ अग्नेरप्याधारे पक्षणा

त्वोत्त्वाथ्यायस्यजपस्यध्यानस्यनेमस्त्वारस्यवातिशायेनदेवताप्रीतिदेनुत्त्वात्पाक्यज्ञत्वं। यथावत्तिद्वारा
गम्यत्वाद्युपायेनस्यापिदेवताप्रत्युपनक्षणत्वात्पाक्यज्ञत्वं। अतएवतत्रतत्रनेपांप्रमि
पादनमुपपन्नंभवति तस्मादाचारःप्रमाणमिति नग्मान्प्रदास्त्वादाचारयपिन्नादिपरंपरापातंम
मस्तंगद्योनंकर्मप्रमाणंसर्वथामर्वेतेवानुशेयमित्याह्वायायंते॥ तत्रापिगर्भाधानादीनांप्रज्ञासंस्कारकर्म
पांदेवपि तत्त्वंमनुष्टोपरुद्दितस्यसमस्तस्यज्ञेगतोऽहरहः पञ्चमहायज्ञादिनात्पूर्णस्यन्निवाच्य
वान्देवयस्यधर्मार्थंकाममोक्षाणांच्चभायांसंगाएवाद्यंकारणांमितिदेवेसापस्तवाचार्येरादौविवाहाः॥
व्याख्यातद्वितदाश्रयेरम्माभिरपितन्नवंकर्मविवध्यते॥ शोदशाकर्मक्रमोयथा॥ ॥ विवाहःसेककर्म
नेरीमंतोज्ञातकर्मच्च॥ नामान्नप्राच्छन्दोरुमोर्जीत्रतत्त्वात्पूर्णपैनुमेव

कं ॥ विवाहादिषु सर्वे शुकर्म स्वभ्युदयक्रियाः ॥ २० ॥ तद्वार्णो चैव पुण्याद्वाचनविप्रभोजनं ॥ सर्वमाध्यार-
एण्यम्मादत्मत्तस्मादिद्वयते ॥ स्वमितिवाचनमाद्वाचगल्लश्च प्रार्थनं तथा ॥ पुण्याद्वाचनं वास्तु मंडुपा-
द्विप्रपूजनं ॥ २१ ॥ ततो वुरापूष्णं कर्म प्रोक्षणं च सर्वं कर्णव्रतांते कर्कणम्यापि माचनं मोत्तपूजनं ॥ इतावाच-
नमाद्वाचनां दीमुखमतः परं ॥ द्विप्रकारं चाग्निमुखमाग्नेयं चाग्निहात्रिकं ॥ तयादयो यागश्रुभूतः सम-
स्तज्यस्तस्तपतः ॥ २२ ॥ ज्ञातान्त्रातादिसामान्यं प्रायश्चित्तं यथोक्तवत् ॥ विवाहो क्रयमालातुपरीह्यावर-
कृत्ययोः ॥ शकुनादिनिमित्तं च प्रवर्गादिविचारणा ॥ विवाहो मधुपूर्वकं त्रिकृत्याद्वानमतः परम् ॥ मंग-
लाद्यकपाठश्च कुरुनेचानिरीह्याणं ॥ कपिलाचाचनं पश्चातं त्रिमंत्राद्वात्मतादिकं ॥ २३ ॥ विवाहहाम-
अन्तां स्वयद्वचप्रवेशनं ॥ स्थालीपाको गत्रिहोमश्चतुर्थद्वामएव च ॥ चिन्तसर्वानाग्रहाद्विनेत्रो

पौसनमेवच ॥ रत्नं भृजाबलिश्चेवकं कणस्य च मोक्षणं ॥ देवतो द्वासनं चैव प्रायश्चित्तादिकं तथा ॥
चतुर्थिः सोममध्येनुवन्दिवि छेद द्वायज ॥ ततो न्वा रभणीयान्वाधानेन्द्रिकर्मच ॥ प्रथमं प्रति
पक्षोमः प्रतिपत्तपथिक्षद्वातः ॥ विभ्रष्टेन्द्रिवेवानरीयुनः संधानकर्मच ॥ ३१ ॥ द्विभायोग्निदूयासं
गः स पल्लीनाद्वानं तथा ॥ अथान्दिकं चाग्रयणमवरोहविधिस्तथा ॥ ३२ ॥ नवग्रहमवस्थेव ग्रांति
गणपतीनस्था ॥ ऋतुग्रांतिरथो गर्भाधानं पुंसवनं तनः ॥ ३३ ॥ सीमंतो न्नयन्त्रेवेविस्मृत्यभि
वेचने ॥ द्वीप्रपसवमंत्रात्मचक्रवृहस्य दर्शनं ॥ ३४ ॥ ज्ञानकर्मततः पष्ठीपृजननामकर्मच ॥ आरात्रि
काश्रियोपश्चाच्च द्रस्त्व्याभिर्दर्शनं ॥ ३५ ॥ उपनिषद्मण्डकणवेधो न्नप्रागनंततः ॥ वंशेवर्यं च कर्त्त
व्यमार्कं उपादिपृजनम् ॥ ३६ ॥ पादिन्योदयो होमभृजाकरणकर्मच ॥ अक्षरग्रहणपश्चान्

मौंजीबंधविधिस्ततः ॥ ३७ ॥ मौंजीदंधाक्षतुर्थोन्हिपन्ना इस्यचरूजनं ॥ तदेवमेधाजननमित्यापस्तंवभा
षितं ॥ इपाकर्मात्सर्जनास्यः आवरोहोपर्वच ॥ वेदवत्तानिवत्तारीसहेवोत्तर्जनानित्त ॥ ३८ ॥ गोदाना
स्यस्मानंकंचगोवप्रवर्गनिर्णयः ॥ अन्तोनाद्यदिवोद्ग्राहः प्रायश्चित्तनथेनेच ॥ ४० ॥ नृस्मादुग्राहोमोच
ततः वृष्टाद्वक्षणं ॥ गोदानंकपिलादीजां तथासाधारणनुते ॥ इंगतिकमाणिवृयामिमवार्तिष्टप्रशां
तये ॥ गोमुखप्रसवार्यादिइंगतिकमर्थेदर्शजा ॥ ४२ ॥ मूलनदनवृजाशांनिराक्षेषाशांतिरेवच ॥ नृय
दृग्रातोतिगंडिइंगतिवेद्यतिष्ठतिपातयोऽ ॥ संक्रान्तोग्रहेणाइंगतिः सूर्याच्चंद्रमसोस्तथा ॥ इंगतिर्यम
नवृजानानीपुत्रकामेष्टिकूर्मच ॥ ४४ ॥ पुत्रपतिश्चविधिरथेकोदरजननां ॥ विवाहनिर्णयस्य
दिपिदूसमस्यस्तथा ॥ ४५ ॥ तत्रदेवाविभागोपिविस्थयदृशांतिकं ॥ विवाहार्थंचकूटानांलग्नादी

नांविचारण ॥ ४६ ॥ तज्ज्ञमस्तु वेध वै नाशुभृता राविचारणं । तस्युत्त्रविधिश्चैव विवादेऽपिन्नतीयकं
४७ ॥ अर्कदृष्टेण सार्थं तु तत्तीयं पाणिष्ठीतुनं । तु प्राप्तं संवत्सरस्यापि लक्षणं वर्जनं वेच ॥ ततो धिमासंसं
सर्वक्षयां दृस्य तिलक्षणं ॥ तत्र वद्यविधीन्वस्ये प्रसंगान्न द्रुतं श्रुते ॥ अर्थोऽदृश्यस्य कल्पोपि दुर्लभता
दिहोच्यते ॥ ४८ ॥ यद्युणे वेधशांतिव्यपद्मीसरुयोस्तथा ॥ अंगस्पदनशांतिव्यतत्कर्मविष्मुच्चिन्न
नं ॥ ४९ ॥ दुःखमध्रमयोवस्येत्वरादिवृत्तशांतिकं ॥ आश्चिन्यादिवृत्तारासु रोगोत्पत्तिर्यदाभवेत् ॥
॥ ५० ॥ चरणे चरणे चैव द्विन संख्याचकथ्यते ॥ सर्वतो भद्रचक्रं चरणश्चिन्नकं - रापदं ॥ ५१ ॥ रोगनि
मुं कर्त्तव्यानं मन्युः तातिकष्टाष्टिकं ॥ वास्तु प्रकरणं वस्ये यद्युपापि प्रवेशनं ॥ ५२ ॥ तद्वागवास्तुकर्मा-
पिग्रस्योत्तं च यथाविधि ॥ वाटिकावनचास्त्रादिप्राप्तादेवास्तुकर्मच ॥ ५३ ॥ अथोच्यते तद्वागवाटिप्रति

४५
५
६३॥ शासार्वकामिका ॥ आन्द्रिकं च ततो यस्येस्त्राननित्यक्रियाद्विकं ॥ द्वरविश्वादिकानां च प्रतिष्ठापृजनादिकं
स्वादिश्वान्तिः सर्ववृहिरेत्रानवलिकमंच ॥ तथा च गेहकमापि सपलीनाशनं तथा ॥ अद्वृतो त्यातशांति
श्वर्वर्वं चंद्रं प्रसीतिं तः ॥ इति रेपो शुश्रांकुर्मपितृमंथः प्रकोत्यंते ॥ प्रथात्र ब्रह्ममेशो वा प्रोक्तो प्रम्भदशा
न्तर्णां ॥ नागं यषावत्तिं सर्वं बलिकमंतथो न्यते ॥ प्रायश्चिनं च मरणो द्वंतर्वत्री प्रसूतयोः ॥ ६४॥ एज
स्वलासृतकिनो मृतेदुष्टेष्यनेदृसि ॥ योगेत्रिपुष्करे प्रायश्चिनं येषं च कोशुयु ॥ ६५॥ त्रियात्तारामतोत्त
च दाहः पर्णं शारस्थन् ॥ ओषागतनामिति छेद प्रायश्चिनं मनेकधा ॥ ६५॥ उत्तमिभेदप्रकाराश्ववि
विधेष्टिः स्त्रेवच ॥ अत्राद्यो ॥ चनिर्णयं वस्य यनादिविचारणां ॥ द्वादिकं च गत्तानं द्वादशनानि
चक्रमात् ॥ ६६॥ पितृमेधमधो यस्य द्वादशनानं द्वादिकं ॥ पत्यासद्वगमनविधिवृष्टेयथात्तत्त्वत् ॥

एकादृगददृत्यंचरूपोन्तर्जनमेवत्ते ॥३४॥ श्राव्यानिषोरुशादित्यवसुरुदृग्णोः सदा ॥ आद्यंचवाविंकंथा
दुर्सापिदीकरणंतथा ॥ मापिंद्यदृतिकालोत्तिः स्त्रियाः सापिंद्यनिष्ठायः ॥३५॥ गोदानवेतरण्याभ्र
विशेषेणाभिधीयते ॥ प्रपितामहूपाथेयंथाद्वादृशमेत्तिने ॥ पुरुषाहवाचनंतत्रपाथेयंचत्रेया
दृग्णे ॥ नित्योद्दकुभृप्राप्यानि चानुमोसादिकृतथा ॥३६॥ द्वितीयवापिंश्चात्मनित्यश्राव्यंनित्यश्राव्यंनथोच्यते ।
मासिश्चात्मविधानं चाप्यद्वकाश्राव्यमेवत्तु ॥३७॥ पितृत्यज्ञविधानेन भ्रमाश्राव्यंयथोत्तरवत् ॥ एका
द्विष्टतथाश्रादुप्राप्तिसांवत्सरंतथा ॥ अग्नोकरणपाताद्वोप्राप्तितंचगच्यमते ॥ तथान्यथाद्वकान्म
श्रव्यमरुत्युज्ञासार्वकामिकाः ॥ अमातिस्त्रोद्वकादृष्टिः रुद्रमपद्मोयनदृयं ॥ द्रव्यंन्नाम्नाणसंपत्ति
विषुवत्सर्यसंत्रूपः ॥ व्यतीपातोगज्ञायाग्रदृणवेद्रमर्ययोः ॥३८॥ युगादयोयुगांताश्रमला

दयैवतुर्दशा। दानेभृद्देवकम् याश्वन्निंश्वशोकाम्लयेधुति ॥३३॥ ग्रा. हाषातोनवान्नाशः सर्वस्याद्वाप्रवेशनं नवो
दकं मरग्नानमभिन्नायायदाभवेत् ॥३४॥ श्राद्धकात्मामेशोकाः सप्रवेशाः सल्लैषाः ॥ निषिद्धकात्माभा
द्वस्यविहतश्वतथापरे ॥ श्राद्धमहात्म्यं चेव गयाश्वाद्यं चतीर्थंजं ॥ संकांतेश्वरुतोऽकिः संकांत्यानयनकं
मः ॥ तद्देलोपुरुषकात्मादिकर्त्तव्यते ॥ मदापतस्य चोपनिर्देख्यं ज्ञात्यादिकर्मच ॥ शांतिकंपोषिकंचा
न्यस्तिकमाद्यचित्यते ॥ वाहुस्यात्कर्मणासन्नव्युक्तमोपिनदेवहुते ॥ एति पूर्वेष्वन्नां संतिश्वस्याद्यं मम स
ज्ञनाः श्राद्धावृत्तारहारेयं ग्रथितः कर्ममोजि केः ॥ विराजतां सतां कंवनितां तोजलदर्शनः ॥३५॥ अ
नीजनद्वीपुरस्योन्नमोर्थं श्रीविश्वनाथं कर्तिकमं पारगः विश्ववकाशाभिधृतो न तद्वत्तो च रानुकम
गृहिवधीन ॥ अर्थो दग्धवनेभुक्तेष्वपुरुषाद्वनामस्तु ॥ कालेषु सकलं पित्र्यं पक्षे मित्रेन रानेमिति

कैनिमित्तेसत्यर्थेकालेविरोधिनी। इनोवभर्तवधापुरुषादाभ्युज्ञांशकाः। न्योतिः इग्नेयादितान्ये
चेनक्षत्राणिविदुर्बुधाः॥ कृत्तमादिसंग्रहंमद्वर्तशुभक्त्वर्णां॥ ३॥ तन्मादेसकलसाधागतांपुण्या
द्वयाच्चनंवद्यते॥ शुभेहंगिश्रेष्ठंरुपेवान्वतुहर्षलप्रमाणेन्तुरस्वेद्वांरचित्शुष्करंगवत्यामाव
द्वृतोरुणायामंगलद्रव्यानुलिप्तेभुद्वावहतवासमीपरिधायभद्रामनोपविदेकमाधिकारिणोपु
रताद्वत्पुंजद्वयेकलक्षाद्वयनिधायतदुषरियद्वयेषुतंद्वलपुगीफलतावुलहरिदागुदयुतंकोस्य
पात्रद्वयनिधायप्राणानायम्याद्यत्यादत्तिथित्वलांतविवाङ्गाद्यधमुक्तकर्मकर्तुतद्वादेगणेभ
वसणापृजनंकरिष्यतिसंकल्प्य। उत्तरकुरुत्तमागणेभाद्यशिष्येवरेणं॥ स्वास्तिवाच्चनमादेकुयान्त॥
मंगकाग्नेन्नसर्वभतिन्नेदुन्नरतःमदा॥ संरक्षापःपुरुषोवापिस्त्रीवादृष्टिरातःमरा॥ भद्रंकर्ण

भिःश्चणुयामदेवाः भद्रं प्रयेमाक्षभिर्जन्माः ॥ म्लिरेंगेस्तु दृवांसः स्तनूभिर्यंशो मदेवद्वितं यशायुः ॥
स्वस्तिन्दुद्वेद्वद्वित्वाः स्वस्तिनः पृथाविश्ववेदाः ॥ स्वस्तिनस्तास्यो भरिश्च नेमिस्वस्तिनो दृदस्यति द्विः
र्यानु ॥ स्वस्तिनो मिमीतामध्यिनाभेगः स्वस्तिदेव्याद्वितिरनवंषाः ॥ स्वस्तिपृथाच्यमरोदधानुनः स्व
स्तिद्वावापृथिवीमन्तेतुना ॥ स्वस्तयेवायुमुपन्नवामदेसो मंस्वस्तिभवनस्ययस्यति ॥ दृदस्यति
सवंगरांस्वस्तयेस्वगतयाआदित्यासोभवन्तुनः ॥ विश्वेदेवानो अद्यास्वरजयेवेश्वानं गेवस्तरम्निः स्व
रतये ॥ देवाअवंत्वुभवः रवगतयेस्वस्तिनां दृदः पात्वद्वसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणास्वस्तिपथ्येवेदति ॥ स्व
स्तिन्दुद्वेद्वाग्निश्वस्वस्तिनो न्नादितेश्वद्विति ॥ स्वस्तिपंथो मनुन्वरेमस्त्र्याच्च द्रमसाविष ॥ पुनर्दृताघ्नना
त्रानतासंगमेमहि ॥ स्वरत्ययनंताद्येमगिश्च नेमिमहद्वतं वायमेवतोना ॥ अस्त्राघ्नमिद्वस्त्रममन्म

कृद्यथो नावमिवास्त्रेषु ॥ अंद्रो मुनमां गिरसंग यं च स्वरुपान्ने यं मनसा च तात्येषु ॥ प्रयत्नाणिः द्वारा
यं प्रयत्नयो विस्त्रित वाप्त्य भयं नो अग्रा ॥ ॥ इति रथरितवाचनं ॥ गणो द्वाप्रार्थनं नथा ॥ यस्मुख्यमें
कर्दन्त अन्वक पित्तो गज्जकर्णकः ॥ तु वो द्वरश्च विकटो विद्वगज्जो गणाधिषः ॥ द्वरम केनु गर्वा अथ ॥ क्षोभा
कुचं द्वागज्जाननः ॥ यक्तुः शूर्पकर्णाद्विरंवः म्बद्वपूर्वकः ॥ द्वरस्तु रमापुत्राद्वद्विविनायकः ॥ भिन्न
दंतः सिद्धु गणपते नामानि चक्रमात् ॥ एकविंशतिनामानियः यदे छुणु याद्विषः ॥ विद्यारंभेविवादे
चत्यादिष्ठित्वा ॥ ॥ तु गणानां त्वागलापाति द्वामहे कविं कवीना मुपमथ्रवस्तमं ॥ त्ये विश्वाजं च अल्प
णाद्वस्तु अप्तआनः शूर्पवन्नृतिभिः सीद्विसादनं ॥ इति वामकल्पु गणो गंमावाद्य ॥ तु इमं मेवरूपः
श्रुधी द्वयम द्वाच्च प्रदुष्य ॥ त्वामेव स्वरुपान्नके ॥ इति दक्षिणं णं वस्तु गणामावाद्य ॥ गणो गवरुणाभ्यां न माध्या

नाचादनासनपाद्याच्यन्विमनीयस्नानवस्त्रं धृपदीपनेवेषासनतां वृक्षपुगीपूर्वानिष्ठो दुर्गोपचारा
न्यरिक्षम्यम्रामित्तिपूजयेत् ॥ "उत्तिगणेत्रायृज्ञो ॥ अथपुष्याद्वाच्चन् ॥ व्राणानायम्यतिथ्युत्तुप
नांतेम्यकुमारम्यविवाहादिकर्मकर्तुं तेदं गन्तेन मं दृष्टं वत्तायृज्ञनां दुग्धं एत्रोक्ताणमृतिसरज्ञाचान्
नमात्कायृज्ञननां दीप्तम्यद्वतासमाराधनानिकर्तुं तदादोभुध्यथं चुध्यथं चांत्यथं मभ्युद्याथं
चन्नाश्वर्णोः सद्भवस्तिपुष्यपाद्वाच्चनमद्वक्तिष्य ॥ त्रियुष्याद्वृदीघमायुरम्भ ॥ निश्चावाऽत्रापुः मन्त्र ॥
सोमनेम्यमस्तु ॥ अक्षनन्वारिष्यन्वास्तु ॥ उत्त्युक्ताकृतशप्रशंसांकुर्यात् ॥ विश्वकर्मन्मार्गाद्वद्वक्तिभ्य
पनेद्दन ॥ करुणावारुणस्त्वेषाविन्यस्यायामंदुष्प ॥ त्ययायकृतशोदेवः पारावारादरप्रभाः ॥ अमर्तः
स्थिपनार्थायनिर्मितां विश्वकर्मणा ॥ कर्त्तां कलां द्विवानां गद्धीत्वापरमेष्विना ॥ निर्मितां ग्रन्थमिति करु

श्रान्तेनमोन्यते ॥ करुत्तास्य मुखे विश्वं कं देरदः समाप्तिः ॥ मूलेन अभिष्ठितो ब्रह्मा मध्ये मानुगणः स्मृताः ॥
कृष्णोत्तमागगः सर्वसमदीपावसंधगु ॥ भृग्यद्वययनुवैरः सामवेदग्रन्थे वचे ॥ अथर्वावांगामदिताः कृ
त्यां पूर्वत्विमं ॥ अष्टादशपुराणानिस्मृतयः इग्नात्म्रसंयहु ॥ गंगाच्च यमुनाच्चेवचं द्विभागासु रस्तीति
अर्जुनीगोमतीचेव नर्मदाच्च मत्तानदी ॥ कावैरीहृष्मवेणीचतोषीगोदावरीतथा ॥ ताम्ब्रपणदिव्यो हसीच
सरयुगं दक्षीतथा ॥ विभ्यपादाद्वायाश्वथी द्वेलाद्याविनिर्गताः ॥ प्रभासः पुष्करं चेव नेमियं च द्विमा
रुयः ॥ वेटेष्व रक्षित्वं च गंगासांगरसंगमाः ॥ अर्जुदं हृष्मवांश्चेव मानसंनमाहारनः ॥ एथिवांया
नितीर्थानिकल्प्तानिसंतुवे ॥ अशगांतिथ्वपुष्टिश्वगायत्रीच्च यवस्थिता ॥ विश्वकर्मन्समागुष्टिवा
करुसमप्रभो ॥ स्वद्वन्तेन तया कुमोविश्वस्यायागमं उपे ॥ ब्रह्माद्यादेवताः सर्वान्तर्गत्यव्यतपोधनाः ॥

गंगाद्याः सग्निः सर्वाः सत्त्वैरुद्धर्वतः ॥ तिष्ठन्तु कुरु ग्रेसर्वयावद्यज्ञः समाध्यते ॥ वरणो वायुसोमो च भवाद्याः पालयन्ति मं ॥ सर्वे समद्राः सर्वित्योर्थानिजलदानदाः ॥ उआयां तु मम ग्रांत्यथेतुर्गतिः क्षयकार्काः इति ॥ २५ ॥ अर्च तेऽप्रार्चत प्रियमेभासो अर्चत ॥ भर्चते तु वक्ता उत पूर्वं धृष्यते च ॥ इति द्वितीयाद्वैतो दिग्रानभ्यच्य ॥ ग्राधद्वारां दुराधयां नित्यपुष्टां करीषिणी ॥ रूप्यरीर्षसुवैभृतानां तामिहोपक्ये इति प्रिय ॥ उत्तिगंधं दत्त्वा ॥ आयते तेषाय एषो दृश्यो राहुं पुष्पिणी ॥ नहदान्व पुंडरीकाणिगमद्वस्य गुद्वारूमे ॥ इति पुष्पाद्वात्तान्दत्ता ॥ गंधाः पानु पुष्पाणिषां तु ॥ सुमंगल्यं चोक्तु ॥ प्रज्ञापतिः प्रीयतां ॥ नृां तिरुक्तु ॥ यंक्षता सर्ववैदक्रियाकरणकमांरभाः शुभाः त्रृभनाः प्रवर्तने तमहमोक्ताग्रादीरत्वा भवद्विरनुज्ञातः पुण्यं पुण्याद्वाच्यत्यच्य ॥ वाच्यतां ॥ यज्ञमानः भद्रं कर्त्तुभिर्गति ॥ द्विष्णोदाद्विष्णामसुरस्य द्रविणाद्विष्णाद्वा ॥

सनगस्यप्रयंसत् ॥ द्रविणोदावीरवनीमिषंनोद्रविणोद्वाग् सुतेदीघंमायुः ॥ सवितापश्चात्तरवितापुरस्ता
त्तरवितोत्तरात्तरविताधरत्तरात् ॥ सवितानः सवतुसवतात्तिर्सवितानोरासतांदीघंमायुः ॥ नयोनयोभ
वतिज्ञायमानोन्हाकेपुरुषमामयत्रं ॥ भागंदेवेभ्याविद्यात्यायन्त्रचंद्रमास्तिरतेदीघंमायुः ॥ आपुंदं
तुज्जीवसेदीघांयुत्तायवर्चसे ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमर्यमत्याज्ञादवीमि ॥ ज्ञानवेदायरणममा
सुधोदिप्रजाभिरग्नेभमृतत्वमर्यां ॥ यमेत्तस्त्वत्तन्त्रातवेदगुरुक्षमग्नेवस्यानं ॥ अप्यिनसपुन्नि
गंदीरवेनंगोमंतरथिनगतेस्वस्ति ॥ संत्वासिंचामियज्ञुपाप्रज्ञामायुर्धेनंच ॥ दक्षिणंकलशंगरहीतानम
स्त्रृत्यपात्रांतर्गतिर्वित्तुदक्षिणगते ॥ दीघंमायुरस्तुमनःसमाधीयत्तांसमाधितमनसःस्मृतप्र
त्युक्ते ॥ प्रसीदतुभवनः ॥ सभ्याःप्रेसन्नास्मः ॥ यज्ञमानः ॥ द्राग्निरस्तुपुष्टिरस्तुरद्विरस्तुभवित्तम

१०
पस्तुः आयुष्यमस्तुः आरेण्यमस्तुः स्यात्तिशिवं कर्मास्तु ॥ कर्मसम्भिरस्तु । पुत्रसम्भिरस्तु । वेदसम्भिरस्तु ।
गाम्भासम्भिरस्तु ॥ पूर्वधान्यसम्भिरस्तु । अद्वादूरभिरस्तु ॥ इष्टगापद्वात् ॥ बद्धिः । ग्राहित्वानिरसनन्
स्तु । यत्यापेत्यनिदृतमस्तु ॥ धृतः । यद्युपायमतदस्तु ॥ शुक्रांगारकवृथत्वदस्यतिश्वानेऽवरुद्धकेतुसोमस्
द्विताश्वादित्यपुरुगोः सर्वप्रदाः प्रियंतां तिथिरुष्णा मुहूर्तस्तनक्षन्नदिग्नेवताः प्रीयंतां ॥ पुनर्बोद्धः ॥ श्रां
स्यंतुष्टोराणि । शास्यंतुषापानि । शास्यंतु । पुनरगगन्य । शुभानियधंतां शिवालगापः संतु । शिवाज्ञनवः
संतु । शिवाश्वोषधयः संतु । शिवावनस्यतयः संतु । आहंगत्रेशिवस्यातां ॥ उज्जेशेकर्मस्यविद्यमस्तु ॥ उजरा
जरमद्वारं दूरभिरस्तु ॥ उजराज्ञराः शुभाः शोभनाः क्रियाः प्रवतंतां ॥ अग्निपुरोगाविवेदवाः प्रियं
तां ॥ मरद्वेशरीपुरुगामातरः प्रीयंतां ॥ श्रीविष्णुपुरुगाः सर्वदेवाः प्रि । इद्यपुरुगामस्तु ॥ प्रीयंतां ॥

वं मिद्युरोगन्नपिगणाः प्रिं आदित्यपुरोगाः मर्दैश्वराः प्रिं ऋत्ययश्च छं दारं स्याच्चायां वैदायशादित्याश्च
प्रिं व्रस्त्वा च चाह्नपाश्वपि० त्रिष्ठविष्टु मदेश्वराश्वं प्रिं श्वरामेधेप्रियेतां। प्रीयतां भगवाननारायणः प्री
यंतां। भै॒ स्वामी॒ मद्वासेनः॒ ० प्रिं॒ भै॒ पितामहः॒ प्रिं॒ भै॒ प्रपितामहः॒ प्रिं॒ ॥ सन्त्या॒ आश्रियः॒ संतु॒ ॥ उत्पादिवा
द्यैरुद्कर्त्तव्यकलं त्रां पूर्ववन्निधाय वदेत् ॥ पुरुषाहकान्दान्वाच्यिष्य ॥ वाच्यतां॒ ॥ सभ्याः॒ ॥ उद्गतेव त्रासु
नेमामगायमित्र॒ ष्ठपुर्ववेद्यमावन्युशाः॒ मासि ॥ वृष्टवेवार्जीश्वर॒ मनीरपीत्यासवेतानः॒ शकुन॒ भेदमावे
दविश्वतानः॒ त्रासुनेपुरुषमावद ॥ यजमानः॒ ॥ यन्ययायज्ञतिप्रज्ञिर्वैयान्द्यापुरुषवल्लैश्मीः॒ पुरुषामवल्लूक्ष्मी
उसंभावयतिपुरुषान्दृशीर्मसंस्कृते॒ ॥ शुभये॒ ॥ यन्पुरुषनक्षत्रं॒ नद्वद्वैतापव्युपं॒ ॥ यद्वयैस्युपुरुषे॒
ति॒ अथनद्वत्वनेति॒ । यावत्तितत्र॒ रुद्वैग्नेत॒ । यत्रज्ञघन्यं पवृत्यैत॒ ॥ तोयति॒ कुर्वीतयक्तारीस्यान्॒ ॥ पुरुषा

हर्षकुरते । इतानिवाए नानियमन करणि । यान्येवं देवन द्वान्नाणि । नेषु कुर्वीत यत्कारी स्थान गुप्तगायाद्वा-
 य कुरते । यज्ञमानः । इं पुण्याद्वै भवंतो ब्रुवंतु । सभ्याः । इं पुण्याद्वै । यज्ञमानः । इं स्वस्त्रं येवा युमुषे
 द्वामहेमो मस्त्रमिति भुवनस्य यस्पति ॥ शुद्धस्य तिं सर्वं गणं स्वस्त्रो यस्वमजय आदित्यमो भवंतु नः ॥ उत्तादि-
 त्य इदं द्यनीयः पथ्येवं तिस्त्रियाप्य यंति पथ्याद्वै त्वमिति मभ्यु धांति स्वस्त्रं येवं तिस्त्रियाप्य यंति स्वस्त्रं युष्ये-
 ति ॥ इं स्वस्त्रिन इदः ॥ अस्त्रो द्वै वाव त्वः सोम्यासः ॥ चतुस्त्राद्वै रज रश्वविहाः ॥ नेष्यत्तं पानुर्जन्मः परम्जा-
 त ॥ संयत्सुरीणमेष्टनं स्वस्त्रित ॥ मस्यं सद्गुरुं द्वाय गुभिव मरणं महात्तनेन मस्त्रुताणाच्चार्दीर्वन्त मपेत्त
 माणगाया युम्भनेस्त्रमिति भवंतो ब्रुवंतु ॥ राभ्याः ॥ श्वाय अतेस्त्रमिति ॥ यज्ञमानः ॥ इं स्वस्त्रिभवंतो ब्रुवंतु ॥ सभ्याः
 उं स्वस्त्रित ॥ यज्ञमानः ॥ मस्यं सद्गुरुं द्वाय गुद्विकमेऽतिं तं चतथा ॥ युनः ॥ मस्यं सद्गुरुं द्वाय गुभ्युद्यवर्म

णश्रुतः तेच न था । पुनः । म स्यं सह कुरु चाय शुरि ॥ अभ्युदक मण्डुति ॥ ने च तथा ॥ यत्तु मानः ॥ उं व्रिः अथाम
स्तोमः स नु याम वा त्तु मानो मन्त्रं सर्वं द्वे वया ॥ ॥ तु शाने पञ्चम धुगो द्वृतरा भृतां त्रो अस्थिनोः कामम्
प्रा ॥ ॥ स वां मृष्टिम् भ्रुया मिति न वे ते त्र से त्रु पुरुजात्य य भव छं दो मि मृष्टितो श्वरे र परि साद्राय त्रिया सर्वतो
द्वा द गा दं प्रिभ्रुय स वां मृष्टिमा ध्वान वां मृष्टिम् त्रो तिय एवं वे द ॥ अध्यास्मद द्वे ने म सा परम द्वा ॥ मित्र न दे
वं मित्र द्वे यं नो अग्ना ॥ अनु रो धान्त विषा व ध्येयतः त्रातं त्री वे म त्रातः गती रा ॥ त्रीणि त्री लावे देवाना मृष्टि
नि ॥ त्री लाव उं द ॥ सि ॥ त्री लाव नानि ॥ त्रय उमे लोका ॥ अध्यामे वत द्वीयं ए पुलो के प्रपत्ति इति ॥ स्त्रियि
भव तो त्रु वं न ॥ अध्येतां ॥ अध्यिः सं प्रश्निः ॥ स्वस्त्रिय पुण्या दं सम धे रक्तु ॥ वषं त्रातं पृण ममु ॥ गो त्राभिः
मिर रक्तु ॥ त्रातिः पुष्टि श्रान्तु ॥ त्रिष्व शिव ममु ॥ पुनर विगो त्रात्मा भयः शुभं भवनु ॥ इति करु शुद्धये

गृहीत्वानमस्तुत्यकलरोदकांगृहीतीयवलभोद्देनिनीयतस्मिन्नेवकांम्यपात्रंस्वस्तिपुरुषाद्वाक्याद्विभार्तिन
येत्।अथाद्वतानगृहीता॥शुचीरोद्व्यामरुतःशुचीनांशुचिर्द्विनोम्यध्वरंशुचिभ्यः॥स्त्रेनमन्तः
मनसापआयश्चिज्ञनानःभुन्नथःपावकाः।अग्निःशुचित्वतनमःभुचिर्विषःशुचिःकृविः।शुचीरोच
तआदुतः॥इदमेशुचयस्तद्बुद्धाभ्नादान्तर्दृते॥तवद्योतीर्थ्यपर्वयः॥प्रतिकंम्यपात्रम्यमुद्वंशूजयेन।
एतोन्निदंस्तवामभुद्विद्येनमान्ना॥शुद्वेद्वक्येवार्द्वच्चांसंशुद्भादीवान्नमत्तु॥इदशुद्वेनभागद्वि
शुद्धः॥शुद्धाभिरुतिभिः॥शुद्धोरयिंतिधारय॥शुद्धोममयिरोम्यः॥इदशुद्धोरयिंशुद्धोरन्नानिदा
शुद्धे॥शुद्धोरुत्राणिज्ञिन्नसेशुद्धोवाजंश्रिष्वामसि॥प्रतिलङ्घात्मात्मारुप्य॥समुद्धेवाउत्त्याद्विभिर्म
न्नेवंज्ञानमभियिंते॥समुद्धेवाःसात्त्विलःगाध्यात्मुनानायत्यनिविडामानाः॥इदोयावच्चीर्थ

भोरतादत्ताआपोदेवीरिद्दमामवंतु"याआर्देवादुत्तवनिनिमाउत्तवायाःस्वयंज्ञाः॥
गमुद्दाथायाःभुच्यःपावकागत्ताउपोदेवीरेद्दमामवंतु"यासार्दत्तावरस्तोयातिमध्येसन्यान्ते
अवपश्यंजनानां॥मधुञ्जुतभुच्योयाःपावकागत्ताआपोदेवीरिद्दमामवंतु"यागत्तावरस्तो
यास्तोमोविश्वेदेवायास्वयंमद्वति॥वेदानरोयाम्बग्निःप्रविश्वःसत्ताआपोदेवीरिद्दमामवंतु"
त्रायंतामिद्दवाक्षायतांस्तांगणः॥त्रायंतांविश्वाभृत्तान्नियथायमरपाञ्चगतः॥भ्राष्टद्वाउ
भेषज्ञीरापाञ्चमीवचातनीः॥भ्राष्टःसर्वस्यभेषज्ञीरत्तास्तारेण्वतुभेषज्ञं॥दृमत्ताभ्यांदेवाम्बाम्ब्यां
निक्खावाच्चःपुरोगदी॥उनामियिनुभ्यात्वात्ताभ्यांलोपस्युग्मामसि॥दमाआपःशिवतमादमाउ
वस्यभेषज्ञी॥दमाराद्युम्यदर्थनीरमाराद्युभृत्ताः॥याभिरिद्दमभ्यषिंचतप्रज्ञायतिःसोमंराजा

नं वर्णं यमं मनुं ॥ ता भिरङ्गभिविनामित्वा महं राशां त्व मथि राजो भवेद् ॥ मदां तं त्वा मदीनां सम्भ्राज्ञं च
र्णगीनां ॥ इवीज्ञनित्यत्रीज्ञनद्वाज्ञानं त्र्यत्रीज्ञनत् ॥ द्वै वस्यत्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्वाद्भ्यां धृस्मोद्भवत् ॥
भ्यामग्ने रत्नज्ञमासूर्यम्यवर्चर्गे ॥ म्यें द्वियेष्वाभिष्विचामि ॥ वलायभिर्येयद्वासेन्नाधाय ॥ नुते रभि
ष्विच्य ॥ पवमानिः सुवज्ञनः ॥ पविवेणविनवैणिः ॥ यः योत्तमपुनातुमा ॥ पुनं तु मादेवज्ञनाः ॥ पुनं तु मनवोधि
या ॥ पुनं तु विश्वआयवः ॥ ज्ञातवेदः पवित्रवत् ॥ पवित्रेणपुनादिमा ॥ शुक्रेण देवदीयत् ॥ अग्ने कला क्रतृत्वं रनु ॥
यने पवित्रमविद्य ॥ अग्नेवितनसंनरा ॥ अग्नेवितनपुनीमहे ॥ उभाभ्यां देवमवितः ॥ पवित्रेण मवेन च ॥ इदं त्र
स्त्रपुनीमहे ॥ वेश्वदवीपुनतीदेव्यागात् ॥ यस्येवदीमतनुवांशीनपृष्ठा ॥ तया महं तः सधमाद्येयु ॥ वशः स्या
मपतयोर्यागां ॥ वेश्वानरोर्द्विभिर्मापुनात् ॥ नः प्रारोनेविगंगमयोरभः ॥ द्यावाद्यथिर्वीषयसापयोर्भिः ॥

क्रताभीयन्नियमापुनीतां ॥ ब्रह्मिः सवितर्तुः ॥ वर्षिष्ठेदेवमन्मभिः ॥ अग्नेदस्तेः पुनाहिमा ॥ येन
देवा अयुनत ॥ येनापाणिव्यंकशः ॥ तेनदिव्येन ग्रन्थं लग्ना ॥ इदं ग्रन्थं पुनीमद्वा ॥ यः पावमानीरथ्येति ॥ सर
षिभिः संभृतं रसं ॥ सर्वं सपृतमेनाति ॥ ग्रदितं मातरिभ्यना ॥ पावमानीयो भिरथ्येति ॥ भृविभिः संभृ
तं रसं ॥ तस्मै सरस्यतीदुद्ग ॥ द्वीरभं सर्विर्मधृदकं ॥ पावमानीः स्वरूप्ययनीः ॥ सदुघादिष्यस्वतीः ॥
नषिभिः संभृतो गसः ॥ आदग्नेष्वमृतं द्विते ॥ पावमानीरिं वांतुनः ॥ इमं क्लोकमध्योग्रमुः ॥ कामान्ता
मद्वयं तुनः ॥ देवर्दिवेः समाभृतः ॥ पावमानीः स्वरूप्ययनीः ॥ मुदुघादिष्यत्थ्युतः ॥ भृविभिः संभृतो
रसः ॥ आस्त्रणं श्वमृतं द्विते ॥ यत्तदेवाः पवित्रेण ॥ आन्तानपुनतसदा ॥ तेन सदस्य धारेण ॥ पाष
मान्यः पुनं तुमा ॥ प्राज्ञापत्येषवित्रेण ॥ द्वान्तो द्वामध्यारण्यं ॥ तेन ग्रन्थविशेषं ॥ द्वृतं ग्रन्थं पुनीमद्वा ॥

३८४
इदः सनीतीर दूमापुनात् ॥ सोमः स्वस्या वरणः समीक्ष्या । यमो राजा प्रमाणाभिः पुनानुमा ॥ जातवेदामृतं
यंत्यापुनात् ॥ उत्त्येताभिर्मार्जीयिता ॥ देवस्यत्वासवितुः प्रसेवे । अश्विनो वर्वांद्रभ्यां पृष्ठोदस्ताभ्यां । अश्वि-
नोभेष्ट्येन । तेन संत्रैस्त्वर्वन्त्याभिःषिंचामि ॥ देवस्यत्वासवितुः प्रसेव । अश्विनो वर्वांद्रभ्यां पृष्ठो-
दस्ताभ्यां ॥ सरस्वत्येभेष्ट्येन ॥ वीर्यायाभाघायाभिःषिंचामि ॥ देवस्यत्वा ॥ अश्विनो वर्वांद्रभ्यां पृष्ठो-
दस्ताभ्यां ॥ उंद्रस्यांद्रयेण ॥ श्रियेयगोवलायाभिःषिंचामि ॥ तच्छेयोरादृशीमद्देव ॥ गातुंयज्ञायगातुं
यज्ञपतये ॥ देवीः स्वास्तरस्तुनः ॥ स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥ उंद्र्विजिगातुभेषजं ॥ श्वनो असुहिष्टदे ॥ श्वनुष्ट्य-
दे ॥ श्वांशांतिः श्वांतिः ॥ अथ यज्ञमानः ॥ स्वयं प्राच्यांदिशिदेवाज्ञतिज्ञोमार्जयंता ॥ दक्षिणस्यांदि-
शिद्वामासाः पितरोमार्जयंता ॥ प्रतीच्यांशिशिगृहा ॥ श्वयोमार्जयंता ॥ उदीच्यांशिशिगृहाप्रोष्ठयोवन-

स्पतयोमार्ज्जयंतां। उं धर्वा यां इन्नियन्तः संवत्सरे ३। पतिसर्जियंतामि तिव्युक्तिन्यु। (एते भ्यो वाम्बले
भ्यो लक्ष्मी नागाश्च एव रूपेभ्यः स्वस्ति पुण्याद वाचनदक्षिणाद तु मुक्तरूप रूति संकल्पदक्षिणाद द्वा
त् ॥) वास्तो ष्यते प्रतिज्ञानी द्यमान्वयं गेऽनन्मो वो भवानः ॥ यन्वेम हेप्रतिनं नो जुष्यस्वन्वान्न धित्रिपदेश्च
चतुष्यदे ॥ वास्तो ष्यते प्रतं रणोनपृधिगयस्यानो गोभिरभ्येभिरिद्वा ॥ अज्ञरासर्वेमरव्यस्यामपिते
च पुन्नान्वति नो जुष्यस्व ॥ वास्तो ष्यते ग्रामगामं सदांते मद्विद्वयागातु मृत्या ॥ आवः स्ते मुन
यो गो च रं नो यूयं पातः स्वस्ति भिः सत्तनः ॥ ३॥ अमीवहाद्यास्तो ष्यते विभ्नारूपाल्याविश्वान् ॥ सर्वासु द्वाव
रधिनः ॥ द्वावर्धिवं ॥ ५॥ गृभिर्मत्रे: पुण्याद जन्मं मंडुषमध्ये गद्व मध्ये सर्वत्र प्रोद्धान् ॥ श्रियन्नात श्रिय
आभिरियान्वयो ज्ञरित्वयोदधाति ॥ श्रियं वसानाद्यमृतत्वं मायनभूयं तिसत्यासमितामितद्वा ॥

भिन्न यर्थे नं तद्विद्यामादधाति संततम् चावषद्वृत्यं संतत्यं संधीयते प्रज्ञया पश्चुभिर्यर्थवं वेद ॥ सप्तथम्भां
मं गोपाय ॥ येच सभ्याः सभासदः ॥ ननिंद्रियावतः कुरु ॥ सर्वमायुरस्पासतां ॥ अद्वेदुप्रियमं व्रं मं गोपाय ॥
यमृष्यम्लेविद्वान्विदुः ॥ भृचः सामानियज्ञृः च ॥ सादित्थारमृतासतां ॥ अनेनाग्निकं विधाय ॥ सदन्त्राक्षिं
निद्रास्त्राः मं चास्ततान् द्युः ॥ ॥ ३५ ॥ उत्तिष्ठया दृवाचने ॥ अज्ञीडानद्वीपुरप्यात्मोयं अत्रिविश्वनाथं श्रेति क
मं मान्यः ॥ विश्वप्रकाशभिर्धप्त्यतोत्सूतो समाप्तं त्विद्वुल्यादृवाचनं ॥ ॥ ३६ ॥ अथ मं उपत्तिसां ॥ अथ
त्यादितिथिअवलं ते असुक्कर्मकृत्यादो मं दुष्पदेवता प्रतिष्ठादृज्ञनं करिष्यद्वितिसंकल्पप्राप्तिसां पूजनं च कु
र्यात् ॥ ननिदिनीनाकनीमेत्रात् माचपश्चवर्द्दिनी ॥ अग्नोनंदित्येनमः ॥ द्विति आग्नेयस्तं भेषो द्युप्योपचारैः पूज
येत् ॥ निकामानिकामे ॥ कां द्रात् कुं द्रान् ॥ यावतीरोष दीं सर्वाः ॥ अस्त्वं तथ्याः अतिराः ॥ सर्वास्ताद्विकाः द्रातो

उपकासदुघादधे ॥ दधि क्रावामि गेभव ॥ प्रभिरप्त्वा गेमं उपरे वतानं दिनी प्रियतां ॥ एवं ने ज्ञायां स्तु
णायां न तिनीष्व ज्ञयेत् ॥ गवं चायच्यां भेत्वा ॥ एतु त्वा न्याप्त्वा विनीमुमां शृज्ञयेत् ॥ वधे उपमित्रामाणा ॥
श्रस्त्राज्ञानमिति ॥ अवौयारक्तपुरुषं वास्त्रो व्यतिमंत्रेण पृज्ञयेत् ॥ वास्त्रपुरुष नमेस्त्रेस्तु भूराय्याभिर
तं प्रभो ॥ मद्वद्धनधनधान्यादि समधुं कुरु सर्वदेति प्रार्थयेत् ॥ ॥ इति मं उपरे वता पृजने ॥ अथां कुरु प
लाविधिः ॥ चूदावरणमारभ्यकार्यं च वांकुरार्पणं ॥ अयुग्मान्तिद्वयेव म्यात पृवैर्द्युः सद्य एव वा ॥ अंकुरा
र्पणमित्ति पृवैर्णहवान रात्रिवा ॥ अरंभं चाकुराणानुपुण्यादं शुद्धभृतके ॥ यालिकाः पंचवल्मीकर्मनि
कागोमयान्तिताः ॥ वित्वान्तिरीयम् च अं दुवां च अभेत गृह्णके ॥ मृत्वधाम अप्यपंददिष्णापरमाम्बिक
दिक्षस्त्राप्या वहन्तामुविश्वरेण स्वतामभिः ॥ नयभिः सप्तभिर्भेतिः पंचभिवांपिविश्वरः ॥ मृत्वेणापि

वीनः स्यामर्वकर्मसुमर्वदा ॥ प्रणवादिव्याहृतिभिः रन्काबल्लचतुर्मुखो ॥ भजापतिं द्विग्रन्याद्गर्भं वद्विश
 चीपती ॥ दुर्द्वातकतुमयोयमवेद्यत्वतावपि ॥ पितृधर्मपतीत्येतोवरुणां च प्रचेतसां ॥ सरुपमण्पतिं चेवत
 थाद्वाशिनिशाकरं ॥ उंदुचेयोषधीर्द्वात्मायोद्देश्यपावनं ॥ मार्जनं द्वजयित्वाच्चनमां तेरित्युपस्थितिः ॥
 दिक्षापतिं न मम्यामिमर्वकामपलुप्रदात ॥ कुर्वन्तु सप्तांकर्मकुर्वन्तु सननं सुभं ॥ द्वृतिप्रार्थ्य ॥ दिशांपत
 य दुर्जरकर्मरूपविद्वं प्रसादयं त्वितित्र्यात ॥ ततो द्वीजावापः ॥ तित्वमुद्यवर्वीद्विषयानप्यसोक्षितान्
 याज्ञाताद्रूपभिमंत्र्यतास्त्वं ज्ञानिवायं येत ॥ पिताविगजामर्त्रेः मनुद्रवलजज्ञानमित्तच ॥ त्रातारमिद्विमिद्व
 वोयोस्यकोस्य दुर्मयम ॥ दुमंमेतत्याद्यामीति सोमोरज्ञाधिमंत्रकौ ॥ निकामश्विमर्वत्र्याज्ञानाः सिक्षाः
 क्षिपेत ॥ गोमूर्खं गोमयं द्विरुद्धिमर्पिः कुर्वाद्वं ॥ गायत्र्येवतु गोमूर्खं गंधकारं तु गोमयं ॥ आप्यायसे

तिर्गादीरं दधि-न्नाव्याति गोदधि ॥ गो द्युतं शुक्रम सीति दे वस्यत्वाकुरु रोदकं ॥ मि न्वेत्रं पंचगव्ये न प्रणवेनापि
धायन्त् ॥ आकर्मारं भृत्यतां नामुद्वासाप्यावद्दायथा ॥ वकारान्द्याण वेनाल्लोक्यापि ॥ उत्त्युक्तरायेणाविधिः
अथ प्रोक्षण प्रतिसर्वविधिः ॥ ॥ ॥ अद्येत्याद्यमुक्तव्यकर्तुं तं गतेन प्रोक्षण प्रतिसर्वव्यकर्मणीकृतिष्ठ
उत्तिसंकल्प्यः । तत्र प्रयोगः । अनप्राशनमारभ्य प्रतिसर्वविधिः स्मृतः ॥ द्वां तितं उत्तरं पूर्णं सतां वृलं
संभृतिकं ॥ सपुगीपलदूरिद्वं तं नुमोर्णतु कांस्यक ॥ नवरूत्यस्त्वगुलातं निधाय पुरुतो द्युधः ॥ उपायोद्दिग्दण्डे
वरां उत्त्युक्तिः सप्तभिं गवचे ॥ पृथमानानुवानेन संत्रं प्रोक्षो चक्रमिणां ग-स्पद्विगतिकायः ॥ अंगुष्ठोपकरनि प्रा-
भ्यां शुद्धेनं मदभमना ॥ अयं वक्तव्यास त्रिरूपज्यविवेधयेत् ॥ विश्वेत्तातेत्यचायुं सावधीयादृशि
ज्ञेयर्त्तम् ॥ अश्रवामेव द्वन्द्वां रुद्धिणां गद्वामुनातयोः ॥ उल्लाटे वंधनं व्रथो भृतिगायं च निष्ठापेत् ॥ ॥

उनिष्ठोऽक्षणाप्रतिसरविधी ॥ अथतनवम् समासोपं च मंत्रिदशमेन्द्रिवा कंकणमोचनं कुर्यात् भूच्छाय पृ
वृवत्सर्वकंकमंभ्राद्विष्वर्यवे । जस्त्वा कंकणमंत्रं च शृदत्तमामेति रक्षयेत् ॥ कंकतोनकंकता थोमंतीनकंकनः
शूचितिप्रयोदृतिन्यां भट्ट एताभिस्मित ॥ कंकणमोचन्याम्यघरक्षांतुनकश्चन ॥ मध्यिरक्षांविधाया भु
देवत्वं गछकंकण ॥ बृदत्तमामपृवृवत् ॥ ॥ भृतिकंकणमोचनं ॥ अथमात्रकाश्चाना ॥ आशृत्वामात्रयागंतुवे
दिकंयः समाचरत् ॥ तत्रेकोद्यममायुक्तगद्यामिष्टिमात्रः ॥ मनुः कर्मादिषुच्चसंवेष्यमात्रः सगणाधि
पा ॥ पृजनीया ॥ प्रयन्नेनपृजिनाः पृज्ञयंति च नि ॥ तत्रनामानि ॥ गोरीपन्नामाचीमेधामा वन्नीविज्ञयाज
या ॥ देवसंनाम्यधाम्याद्यमात्रगोकर्मात्रः ॥ हृष्टिः पुष्टिः स्तथानुष्टिरात्मदेवतयामद ॥ निवासंभृतिमं
श्चाचप्रातिः संनतिरेवत्ते ॥ उपनस्त्रयाश्चमात्रं वयदत्ताः शृनिकामता ॥ अ ल्लादिमात्रमेवाद्यावलिमाय

समूर्तयः। ब्रह्माण्डीमाहेश्वरीचेव उक्तमीः कोमारीवै समयीतथा॥ वाराहीचतयेंद्राणीद्वामुंगान्वास्तमातरः॥
भण्ठिमामद्विमाचेव गरिमालघिमातथा॥ प्राप्तिकाम्यमित्तीत्वं द्वामित्वं चाष्टभूतयः॥ सरस्वत्यासद्ग्र
द्वाभवानीयांकरस्तथा॥ उक्तमीनामाग्रयणः पृथ्योल्लोकपालाद्विभिसद्॥ गालेत्रादुर्गांचार्द्वाख्याद्वाशन
चेद्रममंदुन्न॥ नवग्रदास्तथापृथ्यासाधिप्रत्यधिदृष्टताः॥ परिचाक्षतपुंजेपुस्तापथितायथाक्षमं॥ च
म्बेगधेष्यूपदीपिन्नवेद्यैद्विक्षिणादिभिः॥ पुगीफल्मेः सतांबूलेभर्त्यामात्ः प्रपूजयेत्॥ वसोः पवित्रम
प्रेणवसोर्पाणिनुकारदेत्॥ घृतेनधाराविषमाः प्रार्थनां चेवकारयेत्॥ चसोः पवित्रमसित्तात्धारं वसोः
पवित्रमसिसद्वधारदेवस्त्रासवितापुनातुवसोः पवित्रेणामात्धारेणसुम्बा॥ "पुजन्नेत्रातेष्वधूदिनेष्व
न्याश्वेषद्विमातरः॥ अस्ति कादेवतास्त्रन्नपैणिकापृग्निकादिभिः॥ रुसरान्नेष्वोपचारः पुष्पमार्णादिव

स्त्रकेः प्राणादिष्यादृतिभिर्नमोत्तेनांमभिः पृथक् ॥ पित्रो बाँक्स्य दक्षास्यादन्येपांचनसंग्रायः ॥ गोऽसंपुद्ध्रोषभा
म्कंदः श्रिभुमं तिष्ठु रम्यया ॥ तथा ममाथयं वान्मांश्यतांष्ट्रिकेनमः ॥ रूपं देहिज्ञयं दृष्टिभगवतिरेहिमे
॥ पुन्नान्देहिधनं दहिमर्वाक्षमांश्वदेहिमं ॥ नृतिमात्कापृत्ताविधिः ॥ अथ इडावाचन् ॥ प्राणानायस्य अस्य
यादिनिष्टुत्तुवन्नात्मस्य कुमारस्यायुच्याभिरुध्येष ग्रथः विजाहाद्यमुक्तमर्कतुंतरं गत्वेन अभ्युद्यिकद
वताकुक्तं वतादिगमाराधनं कर्तुं अद्युडावाचनं करिष्ये ॥ सद्योनाः ॥ अर्षोपारीष्टमन्यद्वातते इन्द्रसहितानि
कांस्यथान्नेनिधायतिष्ठन्नग्रहीत्वा धंटादिवाद्युरः स ॥ पित्रदेवताद्याहानं कर्यात् ॥ इडादेव हर्मनुर्येत्
नीर्वद्युप्तिरक्थामदानिद्वर्षिष्टिष्टिभेदेवाः गृन्तवान्वः एविमात्मामादिः सीर्वं धुमानिष्ट्यमधुडानिष्ट्य
मधुवद्यामिमधुवद्यामिमधुमतीन्द्रवेष्यो नाचमुद्यागः शुश्रूषेष्यांमनुष्ट्येभ्यस्तमादेवा अवतुग्नोभा

योपितरेनुमदंतु ॥ उतिष्ठितादेवाश्वपितरश्वागच्छत ३ ॥ एवं त्रिवारं पठिन्वान्निर्व्यात ॥ अथास्तमंख्या
क्त्रा द्वाराभ्यः पुर्णिष्ठानिष्ठानिमंख्येत ॥ ॥ उतिरेवतापितरनिमंवरामित्यावाचनं अथद्वितीयेन्द्रिः
अभ्युदयिकं कुर्यात्सद्योवा ॥ ज्ञातादिनां दिकरणं नामादिक्षज्ञभोजनं ॥ रुद्धाचं धनमन्नादिच्छान्द्रं धनुरुद्धे
मंच ॥ मंक्षेप्याभोजनं चेतिद्विधानां दीन्द्रितेविधा ॥ गाभाधानेविवाहं च सर्वनज्ञातकर्मणि ॥ नामापाकमस्त्वा
नेष्वन्नतेषु च समाप्ते ॥ श्राद्धाणान्भोजयेद्देवस्त्वयेद्यान्निष्ठः स्तथा ॥ मीमंतो न्नयनेचेव मंतप्राशनचोलं
योः ॥ उपायनेचगोदाने वाहावेचविश्वेषतः ॥ ततः प्राणानायम्य संकल्प्य कुरुदेवताप्रतिष्ठागं धयुष्यवस्त्र
धृपदीपनेद्याद्भः पूजनं विधाय ॥ विचाहाद्यमुक्तकमेकतुंतरं गत्वाभ्युदयिकं देवता समाराधने
करिष्ये ॥ तवरेवताः ॥ प्रपितामहीपितामहीमातरः नांदीमुखाः प्रपितामहीपितामहीपितरः नांदीमुखाः

मातुः प्रपितामद्मातुः पितामद्मातामद्वाः नांदीमुख्याः । सत्यवमसंज्ञकविश्वेरेवाः नांदीमुख्याः । द्वृप्रेसमा-
राधनीयाः । पीतास्त्रनोदकं ग्रहीतामत्यन्वसुरं दक्षो विश्वेभ्यो द्वे भ्यः । नांदीमुख्याभ्यः ब्राह्मणद्वयं भोज-
शिष्ये ॥ द्विरप्येन वातोष्ट्रिये ॥ त्रुभाभ्यामत्र न वृक्षिः ॥ एवं प्रपितामदीपितामदीमान्वभ्यः नांदीमुख्याभ्यः
प्रपितामदीपितामदीपित्तर्गः नांदद्वृप्रमातामद्मप्रमातामद्मातामद्भ्यः नांदीमुख्याभ्यः ब्राह्मण द्वभो-
जशिष्ये ॥ त्रुत्यद्वर्गमंक्षयः ॥ अत्र अनं द्वयं सांकुलियको विश्विः ॥ यदि वावेण कुर्यात् द्वायावेण विश्विरिति संकल्पं
सर्वे न वसन्वर्कुर्यात् ॥ द्वयाभिर्यज्ञे ॥ पीतास्त्रनेत्रामर्वनांदीमुख्यो द्वयं स्वाहान्तेन द्वयो द्वयो विश्वयोः ॥ मह-
मं व्रः ॥ एवं व्रकर्म ॥ मव्यः द्वयः स्वाहा ॥ पाद्यप्रामुख्यानुपवृश्यो द्वयवर्गः श्राचर्चयत ॥ आसनानिरूपित-
तो दत्याद्यं दत्यात् ॥ तिन्कामीत्यत्रयवासीत्यहः स्वाहान्तमन्वयाः ॥ गांधाः कुमादित द्वयप्राप्तिहता ॥

पान्नात्याधायः अग्नोकरणमंत्राः पुत्रः पुरः पुष्यद्वितीयात् ॥ नांदी मुखेभ्यः पुत्रेभ्यः स्वास्त्रेत्यादि ॥ पुरेभ्यः पुष्येभ्य इति ॥ अथां नानिसोपम्नकरणिपरिवृप्यगायत्रीत्रां इयद्वांशतानादाय ॥ सत्यवेष्टसंतकेभ्या विश्वेभ्यो इवेभ्यः नांदी मुखेभ्यः इदमनंसोपम्नकरं अमृतस्त्रूपं स्वाहा ॥ एवं प्रपितामहीपितामहीमा त्तभ्यः इदं अनंस्ताहा ॥ एवं सर्वदत्वान्येभ्यो इवेभ्यः इष्टेभ्यञ्च संकल्पदत्तनानेन नांदी मुख्याः पितरः इवतश्च प्रयंतामितिश्रुतः ॥ ततः उपास्मागायत्रामित्यादि ॥ इद्वन्मद्वत्तद्वित्तप्रवित्वापाशानदद्या देवतश्च प्रयंतामितिश्रुतः ॥ ततो भोजनं षष्ठम्नकरं चोद्यो च तु र्षुमं उक्तेषु प्रापयन्ग ॥ इवांकुरान् संस्तीयं तत्र नांदी मुख्याविभैर्वेत ॥ देवाः प्रीण्ण तु प्रज्ञापातः प्रीण्ण तु ॥ इति इद्विष्टांसं दुन्मेषु क्षमाग्रयोर्द्वक्तनिनीय अनंतरेमं दुन्मेषप्रपितामस्यः प्रीण्ण ॥ तु वित्तामस्यः मातरः प्रीण्ण तु ॥ इति तदुक्ताप्रापयन्गमित्येतत् ॥ एवमितर्योऽत ॥ प्रपितामदाः प्रीण्ण तु ॥

पितामहाः पितरः प्रीण्णन् । दृत्यप्रमातामदाः प्रमातामस्ताः प्रातामहाः प्रीण्णन् । अथ पार्वएन्नुस्य शत
 वद्दरीमिथितो दद्यान्नस्वादातेनोदयवद्यात् ॥ पूर्ववद्योनिनयेत् ॥ एष दद्यस्तवद्दरीमिथितादेश
 पिंडः प्रपितामदेभ्यः स्वान्नमः एवं सर्वत्र । अथ पिंडपूजां विधायोद्दास्य स्वर्तील्युक्ताविप्रेश्वाचांतेषु देश
 दिणां दत्तेदुर्वाच्यग्रिष्मद्यात् प्रतामित्युत्तेषु देशद्यात्यादिमदं तिसृतं जप्त्वादेवेभ्यः संपन्नपि दृ
 भ्यः संपन्नस्वर्तीति ब्रूयात् ॥ संकल्पेनुआवाहनान्नोकरणपिंडस्वधावाचनानिकुर्यात् ॥ तथा विश्वेदे
 वानसत्यवस्तुनन्वयितायथाविधिः ॥ मातृशाद्युतपूर्वस्पातिन्दृणां तद्वन्तरं ॥ ततो मातामेहानां तु वृधो
 श्राद्युत्रयस्मात् ॥ नांशीमुखेविवादेच प्रपितामदपूर्वकं ॥ नाम संकीर्तं यद्विद्वानन्य व्रपितपूर्वकं ॥ अरम
 दृपंतिलान्दभीनपस्यस्वधांतथा ॥ नांशीमुखेत्यत्तिविद्वानवृथपूर्वेतु सर्वदेही ॥ यस्मीन्वंतपितकथा

दुर्कुर्यात् ॥ तदर्थपितृः प्रयिता मदादीनुद्दिन्द्रियकुर्यात् । तथायेभ्यर्वपिता कुर्यात् । तेभ्योदयानुपुत्रकात् ॥
अवृत्तीजनश्रीपुस्थोत्रमोयश्रीवश्वनाथं कृतिकर्ममान्यः ॥ विश्वप्रकाशाभिधपश्वतोतत शुक्लाचमृदभ्युदयं
चकर्म ॥ ॥ इति विश्वप्रकाशोनांदीमुखं ॥ अथसाधारणमन्निमुखं ॥ तत्र गृहस्थोत्रकार्याणिदृग्यनेतु
द्वृपस्तेपुल्यादेषु त्यातिः शास्त्रज्ञनक्षत्रेषु यज्ञोपवीतीप्रदक्षिणां दृष्टिराणां गाचारं कुर्यात् पुरस्तादुदग्वोप
कर्मायवर्गोऽपि न्यायाल्यप ॥ देवपत्रं तत्र दक्षिणातोपवर्गो नमित्तानं तरं भूमिभिकानिनामान्नचोक्तो परम्य
नगोदानविवाहस्त्रानम् ॥ तपुं सन्वर्तेषु पूर्ववैद्युनर्नद्दीप्रात्यं कुर्याऽज्ञातकर्माणिमस्यः प्रथमपालिप्रहृण्डज्ञाते
कर्मचोक्तोपनयनयनेभ्नानोपाकर्मतानिकोक्तोकुर्याऽज्ञातनामान्नचोक्तानिस्त्रियाअपिदृष्टीमिष्मवत् ॥
कर्मसु संकल्पानं तरमिष्मवद्दिवोः संनद्दनं समिद्देकप्रादेत्राद्विश्रादेत्राद्वध्मः स्त्रिः प्रादेत्राः प्रगिरिष्माली

पाक्यत्त्वं विवादो पन्नयन समावर्त्तनमीमंतं चोक्तगोदानप्रा यथिवत्ते पुण्यम्याः परि-
येवनमदिते नुमन्यस्त्वा विद्विष्णुणातः प्राचीनमनुमते नुमन्यस्वेति यत्रा दुर्दीनीनं मरस्वते नुमन्यस्वेत्यन्तरणः सा-
चीनं देव सवितः प्रमुखेति । न मुत्तरप्रत्येवं वेदिते च मः स्थाः देव सवितः प्रामावीर्णितिमंत्रसंनामः पेत्रकेशु
ममंतमेव तत्समी यत्राग्निः ॥ तदेत- १ दृग्मात्रं च नुरस्वं म्युक्तं पितृादिभिः यत्वातं त्रूकुड़ोः प्राचीरस्त्रू
मः स्थाऽुदीनीत्राचमः स्थाग्निः प्रतिज्ञिस्त्रोऽुख्यात्मित्याद्विरुद्ध्य गोपमुत्तिच्यः भूभूवः संवर्गमित्यग्नि-
प्रतिष्टाप्योन्नरेणारान्यतो यमुपद्ध्या देवस्थार्यनविद्यते ॥ अग्निस्त्रिभ्यः कुरुत्य । संकर्मदक्षिण्योन्नरेणरग-
धरेः प्रागुदग्नेऽर्भेरग्निपरिमुक्तुणाति दक्षिणाग्नाग्नेः पित्र्येष्वन्नरेणाग्निर्भानुसुरस्तीर्य दुर्दृन्यं चिपान्ना-
णिप्रयुनाग्निः । दक्षिण्यमूर्णेऽप्रोक्षणपूर्णपात्रे । दुर्दृमस्त्रवावति । ममो माग्नो दभो प्रादेशमात्रोपयिवेशत्वा

द्विरनुसर्त्यप्रोक्षणापात्रेनिधायप्रोक्ष्यापरेणाग्निष्ठविच्चांतर्दितेपात्रेः प्रानीयदस्तयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाम्यात्मग्रेगद्वीताप्राचीस्त्रिरस्त्वय ॥ पाचाण्युनानानियुक्तेष्वन्तविस्त्रम्यन्त्रिः प्रोक्ष्यपृष्ठपात्रमादायपृष्ठवत्स्त्वामुख्यसमेमुध्यत्याज्ञरेणाग्निदर्भेषुमादयिन्वादर्भेः प्राणाद्यवृद्धाणांदक्षिणातोदर्भेषुनिषाद्याद्येविलाप्यापरेणाग्निष्ठविच्चांतर्दितात् ॥ मात्यस्त्वामात्यानिरुप्योदीच्चांगाग्निरुप्यतेष्विष्ठिष्ठित्यज्वलनावद्युत्यहेद्भावेष्ठप्रस्त्रियप्रस्त्रात्यप्रस्त्रन्तस्त्रन्त्रिः पर्दमन्तवत्त्वमुद्गास्यांगारानप्रस्त्रद्योदगग्नाम्यापवित्राभ्यांयुनगदाग्निरस्त्वयपत्रिः प्रश्यिष्ठविस्त्रम्यप्राग्यमन्तेष्ठदरत्ति ॥ २७ ॥ स्त्रेष्ठमन्तवावद्योप्रतितप्यदर्भाम्येष्ठेः मंमार्गिष्ठवमन्तेष्ठनरताभ्यागांमर्वन्ताविष्ठमभिसमादारंमृण्डेष्ठजुहुमन्तेष्ठतरसीभ्यागारंप्राचीमध्येवाद्यतःपर्माणीचीमृण्डेष्ठपुनःप्रतितप्यप्रोक्ष्यदर्भानान्त्रिः सर्वस्याग्नेष्ठोपद्युत्य ॥ परिधीन्यगिरुपातिरुपविच्च

पश्चात्। इक्षिणा तोषीया रसं दीर्घमणि शूरं हस्य मुज्जग्तु दग्धं मध्यमं प्राग्यावितं गे मध्यमं पाग्धिसप्तसू
र्य पुरज्ञादृष्टिगच्छारसमिधावाद्यनिपरिधिच्यसमिधमेकामविशिष्य प्रज्ञापतिमनसाध्याय
न पृच्छदर्शं ध्मानादधाः। स्तु वेणाद्वमादायोज्जरपरिधिसंधिमन्वद्वत्यप्रज्ञापतं ये स्वादेति इक्षिणानां सुम
ज्ञुरं सनतमाधारयति प्रत्यक्ष्य न मम। स्तु वाद्विनीयमेंद्रमितपरिधिसंधिमन्वये हृत्यद्वाय स्वादेत्य
थप्रांगुरुं च मात्रमागोऽनुहः परमये स्वादेत्युत्तरपृच्छदर्शसोमाय स्वादेति इक्षिणापूर्वदृशो सुमं पूर्वेणः
ओषधिन्वरद्विः कर्मणिअग्नये स्वादेत्यग्निमुखादतिंहृतायथोपदेशं प्रथानाहुतीहृताः ग्नये
स्वादारद्वायतं नुचराय स्वादेत्यनृशान्नसमिधमिधमं नदेन नहृतास्त्वयेण ज्ञातानान्नग्रास्त्रभूतः प्रा
ज्ञापत्यान्व्याहृतीर्वहृताः सोविष्टहृतीमित्युपजुहृतियदस्य कर्मणादतिस्तुचाततः स्तुवणानाज्ञातादिप्राय

श्रिताद्वतीद्वतोजरं परिध्यमदसीति प्रणीतास्त्वय उत्तानीय प्राच्यां इद्वीति प्रतिद्वां व्युत्तिच्यममुद्दं च
इतिपद्म्याउरुद्वतोजां विनीयन्तात रम्मित्यादिभिः प्रारम्भिमाज्ञायित्वात्र लग्नेव रद्वताग्न्मायां विसर्ज्जे
त ॥ अग्निष्ठोद्वाभिर्द्वैः पुरनस्तपरिस्तरेत् ॥ परिस्तरणमन्यथामेवं संरथ्याभिर्धीयते ॥ पात्राणां तु इ
पद्मस्यात् प्रणीतां सादनेत्य ॥ अस्मिः द्वादनं त्वस्याग्निभिर्द्वम्हासनं भवेत् ॥ द्वौ तु द्वभाष्यवित्रस्यत थापत्य
सनस्यत्व ॥ सम्माज्ञनं दि ॥ १० ॥ इमेऽप्युक्तनस्येकद्व्यते ॥ पर्याग्निकरणः स्येकमेव मद्वाज्ञरुद्वात्म ॥ उ
त्तानेन तु हस्तेन रुद्वत्यन्ते क्षणां भवत् ॥ अवाचीनेन कर्तव्यस्यादरोक्षणं ॥ अवाद्वृष्टिप्रकारेण अग्न्य
क्षणामुदीरयत् ॥ इति सुवाधकारिका ॥ ॥ इतिविश्वप्रकारो आग्नेयाग्निमुखं ॥ अथाग्निदात्रिकरिप्तिः ॥
यथोज्ञग्निप्रतिष्ठाव्यपयुद्यपरिस्तीयग्नेस्त्र रुद्वतो हर्भान् सर्वतीर्थद्व्याक्तिरथात्योग्नेप्राप्त्वा तु वाविति

चतुष्यान्प्रयोगाद्यनिमुमानेचर्त्तुप्रयिताग्रद्याकाद्विष्यमाद्यायत्तस्तामुचंपूर्वितानन्नेष्यभागं
 यकृत्यप्रतिपदिष्ठित्वेद्याप्रयेस्वादेवेक्षागंदुत्वान्नेरतोवर्द्धिष्योष्ठीभ्योन्नेपंनिमस्त्वयततपूर्वाद्विष्यिंभागं
 किंचिद्धिक्मर्योस्मिन्नतेस्वाद्येतदुत्ताकेचिद्विद्युत्तीयंन्देष्यंप्राभ्यान्मेष्यवम्नस्त्वप्यपुनःप्राभ्योन्न
 म्यकुशमंधायांदुर्दावृत्तंप्राप्यमात्मभक्षयिताद्वलंनिलिंस्याचामेत् ॥ अपित्तकंश्वेनिविद्वक्तुद्यनंतरं
 दक्षिणातोभृम्याप्राचीनावृत्तिंप्रेत्यभ्यद्वन्नमसेतिलेपंनिमस्त्वेत् ॥ अष्टकेशानसर्पपार्वणम्भ्रात्मीयाक्षामि
 द्वान्निवेदावाविधिःस्यात् ॥ तत्रनन्प्रधानंदुत्तास्विद्वद्वृत्ताद्विद्युत्तोष्यंसमानं ॥ नत्तानात्मादीनद्वयाविश्वंभ्योदेवेभ्यः
 मद्यायंदुन्नान्नरंपरिष्यच्चद्वन्नमातिरक्षाविधानायनेद्युष्टिरमीत्यपःम्युद्दात् ॥ प्रथमप्रतिपद्वनंतरमनात्मा
 नादयरवप्राग्नित्रिज्ञाद्वयःतथाचद्वन्नारदीयोज्ञश्चाभ्यातानाच्चाद्वभूतोनात्मादीप्रद्वाययत् ॥ प्रथमप्र

तिष्ठ द्वामेततोऽनातादयः स्तुतु ॥ ॥ अत्रीजनहिति । द्रुताभृद्विन्मुखद्वयं च ॥ अथ जयादयः ॥ अस्मिन्कर्म
गिकर्मसमध्यर्थेन यादिद्वामंकरिष्य । दुन्निजन्तस्याद्वा । चिन्नायेनमम । चिन्निश्वसाद्वा । चिन्निश्वसाद्वा । आकृ
तं च स्वाद्वा । आकृताय । आकृतिश्वसाद्वा । आकृत्य । विशानं च स्वाद्वा । विशानाय । विशानं च स्वाद्वा । विशान
नायेन । मनश्वसाद्वा । मनगोदुदं । द्रावृरीश्वसा । ग्रावृरीभ्युदुदं । द्रृश्विन्मा । द्रुद्वायेन । पृष्ठमासश्वसा
द्वा । पृष्ठमासा गृदं । द्रृद्वस्याद्वा । द्रृहतेनुदं । रथंतरं च स्वाद्वा । रथंतरायेन । प्रज्ञापतिज्ञयानिंशाय एस्मे
द्वा । प्रायुषुत्रुप्रः प्रत गत्येषुते संवित्राः । समनेमंतोसर्वाः सुउप्रः महित्योवभृवः स्वाद्वा । प्रज्ञापत चेनुदनमम ।
प्रायुषुत्रुप्रः प्रत गत्येषुते संवित्राः । समनेमंतोसर्वाः सुउप्रः महित्योवभृवः स्वाद्वा । प्रज्ञापत चेनुदनमम ।
प्रथाभ्यातानाश । अग्निरिंशायमावायुः सुउप्रः स्वाद्वा । प्रथाभ्यातानाश । अग्निरिंशायमावायुः सुउप्रः स्वाद्वा ।
॥ ग्रन्थं तोमश्वसवितास्तदस्त्रात्येवच ॥ विश्वमुमर्जपितरोस्यभ्यातानाः प्रकीर्तिनाः ॥ अग्निर्भूताना

मधिपतिः समावत्वमिन्द्रस्त्रभस्मिन्देव्यामान्तिष्ठम्यां पुरोधायामस्मिन्कुर्मन्नस्यां देवदृत्यां स्त्रादा-
 अग्नये भृत्यानामधिपतयेऽदं ॥ उं द्वात्येत्तानामधिपतिस्मावत्वमिन्द्रस्त्रभस्मिन्देव्यां देवदृयस्ये
 त्तानामधिपतयेऽदं ॥ यमः पृथिव्यां अधिपतिः समावत्वमिन्द्रस्त्रभस्मिन्देव्यां यमाय एथिव्या
 अधिपतये ॥ वायुं रुतरिक्षस्याधिपतिः समावतु ॥ वायवेऽन्तरिक्षस्याधिपतयेऽदं ॥ देवोधिपतिः
 समावत्वमिन्द्रस्त्रभस्मिन्देव्याधिपतयेऽदं ॥ चंद्रमानेत्ताणामधिपतिस्मावत्व ॥ चंद्रमसेषां अधिपतयेऽदं ॥
 त्रैरुस्यातिर्ब्रह्मणाधिपतिः समावतु ॥ दृदस्यतयेत्रस्त्रभस्मिन्देव्याधिपतये ॥ मिन्द्रः सत्यानामधिपतिः स ॥ मित्राय
 सत्यानामधिपतये ॥ वसुणोद्यामधिपतिः स ॥ वसुणायापामधिपतये ॥ समुद्रः स्त्रोत्यानामधिपतिस ॥
 समुद्रायस्त्रोत्यानामधिपतये ॥ अन्नः साम्यात्यानामधिपतिस्मावत्वमिन्द्रस्त्रभस्मिन्द्र ॥ अन्नाय सम्भ्रा-

यानामधिष्ठितिनेत्रुदं· सोमोषधीनामधिष्ठितिः स· मौमाय ओषधीनामधिष्ठितयेत्रुदं· सविताप्रसवा
नामधिष्ठितिः स· साविनेप्रसवानामधिष्ठितयेत्रुदं· रद्वः पश्चनामधिष्ठितिः समावतु· रुद्रायपश्चनामधिष्ठित
येत्रुदं· अपेत्रुपस्पृश्य। त्वशारुपाणामधिष्ठितिः समावतु· त्वश्रेष्ठपाणामधिष्ठितयेत्रुदं· विष्टुः पर्वतानाम
धिष्ठितिः स· विष्टुवेपर्वतानामधिष्ठितयेत्रुदं· मरुतोगणानामधिष्ठितयस्तेमावन्तस्मिन्त्रलक्ष्मि॥ मरुम्भयः
गणानामधिष्ठितभ्यः त्रुदं· पितरः पितामहाः परेव रेततामहातामहाद्वमावत। अस्मिन्त्रलक्ष्मिन
क्षेत्रे स्थामाद्विष्याप्याप्युरेत्यायामस्मिन्त्रकुर्मन्त्रस्थादेवद्वत्याद्वस्थाद्वा। पितृभ्यः पितामहाभ्यः परेभ्यो
वर्णभ्यमत्तेभ्यमत्तामहेभ्यः त्रुदनमम। जीवत्पितृकृष्णत। पिता महाअवरेततामहाद्वमावत। अस्मि
न् त्रः पितामहेभ्यः अवरेभ्यः ततामहेभ्यः त्रुदं· अपेत्रुपस्पृश्य॥ नथा नैर्जनेरक्षासंरोद्धेवकृज्ञापुदी

प्र.
५.
गिने। छेदेनिरसनेभंदेकृतआन्माभिसर्वान्। अमंध्यकृतेषामेषादिम्यर्त्त्वाचापउपस्थृतोन्। अथरात्तुभूतो
त्रुद्यात्। भूतायाइत्यामाग्निंगंधवंस्तस्योषध्यापरस्तुज्ज्ञानामगद्युद्भूत्यन्वयातुताइद्वद्वभू
त्यन्वयांतुतारमात्राद्वाद्वा। भूतासादेकृत्याम्नेभूत्यन्वयंगंधवांयेद्युद्युमम्। ताभ्यः स्वादा अ॒ोषधीभ्योम्म
ताभ्युद्युर्युद्युमम्॥ सद्विद्विभूतामासामूर्यांगंधवंस्तस्यमरीचयापरस्तायुवानामगद्युद्यु
वंवत्॥ तस्मेस्वादा॥ सद्विद्विभूतायेविभूत्याम्नेमूर्यांयगंधवांयिद्॥ ताभ्यः स्वादा। मरीचिभ्याप्तरोभ्यः आ
युभ्यः द्युद्यु॥ सुषुम्नः सूर्यरामिश्वंद्रमागंधवंस्तस्यनक्षत्राएषप्तरसोवेकुरयोनामसंद्युद्यु॥ सुषुम्ना
युभ्यः द्युद्यु॥ सूर्यरामिश्वंद्रमागंधवंस्तस्यनक्षत्राएषप्तरसोवेकुरयोनामसंद्युद्यु॥ नक्षत्रेभ्योपमग्नेभ्यः वेकुरीभ्यः द्युद्युभुज्युःक्षपणा
यस्यरामयेचंद्रमसंगंधवांयिद्॥ ताभ्यः स्वादा॥ नक्षत्रेभ्योपमग्नेभ्यः वेकुरीभ्यः द्युद्युभुज्युःक्षपणा
यस्यरामयेचंद्रमसंगंधवांयिद्॥ ताभ्यः स्वादा॥ नक्षत्रेभ्योपमग्नेभ्यः वेकुरीभ्यः द्युद्युभुज्युःक्षपणा

दक्षिणा भयं परं भयं स्तवा भ्यादं । प्रज्ञा पतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्व स्तम्यक्तुमामान्यमारसो यन्त्यो ना
म सदृदं ब्रह्मलक्ष्मन्त्रं पातुता इदं ब्रह्मलक्ष्मन्त्रं पातुतम्मस्तादा ॥ प्रज्ञापतयविश्वकर्मा मनो संगंधर्वायेद् । ताभ्य
ः स्तादा ॥ भेदकसामेभयो प्रगाभ्यो वन्ति भयादेः ॥ दृष्टिर्गविश्वव्यादा वातो गंधर्वग्न स्पाष्टो इपरमामुदाना
म सदृदं । तम्मस्तादा ॥ दृष्टिर्गविश्वव्याचसवातायगंधर्वायेद् । ताभ्यः स्तादा ॥ अस्यामर्गभ्यः मुदा
म सदृदं । तम्मस्तादा ॥ दृष्टिर्गविश्वव्याचसवातायगंधर्वायेद् । ताभ्यः स्तादा ॥ अस्यामर्गभ्यः मुदा
भ्यादेः ॥ भुवनस्यपतेयस्यतातुपरिग्रहादद्वच ॥ मनोगस्त्वाद्यानिर्गायस्योषर्गकर्वीयेद् गंवत्कर्त्तरीणारम्भ
मिः स्तादा ॥ भुवनस्यपतेयादेः ॥ पुरमेघाधिपतिर्मन्त्युगंधर्वस्तम्यविश्वमपरमाभयो नाम सदृदं ब्रह्मल
क्ष्मन्त्रं पातुता इदं ब्रह्मलक्ष्मन्त्रं पातुतम्मस्तादा ॥ परमाष्टिन्अधिष्ठितयेस्तम्यवेगंधर्वायेद् । ताभ्यः स्तादा ॥
विश्वस्मा-प्रभादभ्यः भूभ्यः इदं । सुभितिः कर्भूतिभंद्रहक्तवर्चान्यत्रम्यो गंधर्वः स्तम्यविश्वतोपरमा

स्वादा ॥ ताभ्यः स्वादा ॥
विद्युम्भासारेभ्यः रागभ्यः इदम् ॥ द्वे तिरस्तु याम् युर्गं पर्वः स्तम्य प्रज्ञात्र्याप्सरसो भीरुदो नाम सुदं
तम्भास्वादा ॥ द्वे तपेभम् तु याय मत्यं वं गंधवां ये दं ॥ ताभ्यः स्वादा ॥ प्रज्ञाभ्यो भरोभ्यः भीरुभ्यः उदं
चारः रुपण कोशीकासागंधर्वः स्तम्याधयाप्सरसः शोच यंतीनामं सुदं ॥ तम्भास्वादा ॥ चारेव रुपण
कुम्भिकने कामाये गंधवां ये दं ॥ ताभ्यः स्वा ॥ ग्राधिभ्यो भरोभ्यः शोच यंतीभ्यः उदं ॥ सनाभुवनस्य प
उर तयस्य न रुपरिग्रहा उदच ॥ क्षेत्रं ब्रह्मणं मंसश्चाय मदिताम्यषु स्वादा ॥ ब्रह्मणं उदं ॥ प्रज्ञापतनन्त्रदे ॥ रथी
रामं स्वादा ॥ प्रज्ञापतये उदं ॥ भूः स्वादा ॥ अग्नये उदं ॥ भूये स्वादा ॥ वायवे उदं ॥ सुवः स्वादा ॥ तर्याये उदं ॥ भू
भुवः मुवः स्वादा ॥ प्रज्ञापतये उदं ॥ ग्राथम्बिश्च तु चात्रुदृशात् ॥ यस्य कर्मणो त्यरीगि नं यद्वन्नुमि

साकर ॥ अग्निष्ठलित्ति दृश्यु द्विद्वान्मर्वं मिद्विद्वरं महद्वतं करोतु स्वादा ॥ अग्नये मिद्विद्वरो दृदं ॥ ॥ इति समग्रार्थ
दृभृतः ॥ अथ व्याख्यातः ॥ चोक्तो पनयन स्वानुगोदा नेत्रुषु द्वयोन्मवे ॥ वेद व्रते वृथां गोपुव्यतारा दृभृतः महतः
नुताप्यादृतधा माग्निगंधर्वः स दृदं ग्रस्त्रव्यताप्यातुतस्मेस्वादा ॥ त्यागः पूर्ववत्तरवं न ॥ नुतामादवृत्तधा
नुत्यादिं ॥ तस्यापध्याप्सरसु उज्ज्ञानामतादृदं ग्रस्त्रव्यतापानुताभ्यः स्वादाग अप्योपादुभ्यः
दुर्गम्यं नुत्यादिपूर्ववत ॥ मर्वदितो विश्वमामास्त्रयोगंधर्वः म दृदं ग्रस्त्र ॥ तस्मेस्वादा ॥ तस्य मरीचयोपसरस
ग्रायुषेनामतादृदं ग्रस्त्रव्यतापानुताभ्यः ॥ मुषुम्बाः रुद्यरमित्तमागंधर्वः ॥ म ॥ तस्मि ॥ तस्य न सत्रा
ल्प्यमरसोवंकुरयोनामतादृदं भृत्युः मुषुम्बायत्तोगंधर्वः स दृदं तस्मि ॥ तस्य दक्षिणाग्रपरसः मु
नानामतादृदं पानुतां प्रज्ञाप्तिर्विश्वकर्मा मनोगान्धर्वः म दृदं तस्मि ॥ तस्य ज्ञुन्मान्यपुरसोवल्हया

नामता० पां० इषिरेविश्वव्यवावातोगं धर्वः स॒ त॒ तस्यापोपरसोमुदानामताऽदं॒ पांनुता० भुवनस्यपत्तेय०
सनोरा० परमेष्यधिपतिस्मैल्युग्गंधवंसुदं॒ तस्मै॒ तस्यविश्वमस्तुरसोभुवोनामता॒ पां॒ ता॒ ॥ सुक्षितिः
सुभृतिभैद्रुत्सवर्चान्यज्ञन्यागंधर्वः स॒ तस्यविश्वतोमरसामता॒ द्वैरेद्वैतिरमद्योमूल्युग्गंध
वं॒ स॒ तस्यप्रज्ञान्ग्रामसभीरवानामता॒ ता॒ ॥ चारः॒ रूपणाकाञ्चीकामोगंधर्वः स॒ तस्मैस्तादा॒ ॥
तस्याधयोपरसः॒ द्वोच्चयंतीर्तमिता॒ ॥ ताभ्यः॒ स्त्रादा॒ ॥ सनोभुवनस्यपत्तेयस्यतुष्टिगृहदाऽद्वै॒ ॥ दुर्ब्रेल
ए॒ ॥ प्रज्ञापत्तेनल॒ ॥ व्याहृतयः॒ ॥ स्विष्टदुच्चपूर्वर्वत॒ ॥ भत्ताष्ट्रात्रुष्ट्युज्ञः॒ १॒ सुर्वितोमरीच्चर्वयुवः॒ २॒ सु
पुमणोनक्षत्रंवेकुरुयः॒ ३॒ ॥ भुज्युद्विभिणास्तवाः॒ ॥ प्रज्ञापतिर्क्षामात्रवन्दयः॒ ॥ ४॒ ॥ इषिरः॒ अपांमुदा॒ ध
भुवनस्यस्तनः॒ ॥ ५॒ ॥ परमेष्यीविश्वंभूवग्न॒ ॥ सुक्षितविश्वतोरन्तः॒ ॥ ६॒ ॥ द्वैरेद्वैतिः॒ प्रज्ञाभीरवः॒ ॥ ७॒ ॥ चारगुध

२५
प्र. यं विश्वम् । स्त्रियं वक्तुमित्याहुति दूषं भ्रा । उद्यविश्वमुर्विनक्रमे । विश्वमवे ॥ अं वक्तुं । अं वकाय । स्वराशरपदश
तवर्णलोपदायप्रा । आभिगार्भिर्वित्यकां । आभिगार्भिः । इद्यायदग्निवेत्यर्थमानायेदं । उपघातदोषप्रा-
युनम्लेति । अग्नयेवमनीथाय । मर्वप्रायश्चिन्तार्थम्याहुतिभिः । भृः । भृवः । भूभृवः । मूरुः । म्वादा ॥
कमांतिरिक्तदीनदोषप्रा ॥ ग्रस्त्रपतिष्ठति ग्रस्त्रण ॥ भृत्येत्योद्यप्रा । याद्यद्यासद्यति । अग्नयश्चाद्येव
ददनमम । तथा । अनाद्यात्यपुद्योषपुतिम्ब्रानाद्यातरत्यमः ॥ विषयार्थसंतरायचत्वन्नः सत्वनद्युभेद । भृ-
वः । म्वादेतिउद्याद्यजुर्भृवरस्यसंभवे । न्यनेचस्त्रिरिक्तेचयतःस्त्रिलीतिक्षुद्रय । कर्मणः संग्रामार्थ
त्वाद्यन्तर्यन्तपुनर्दिव ॥ नियमासनवान्कोपेष्विद्विश्वमुम्ल्यवक्तुं । वर्णकालम्बरस्यानकोपेष्वाभिर्जंगारि-
ता । उपश्वात्पुनर्लीतिवस्त्राम्याहुतयोपिच ॥ व्याहृतीभिः समर्ताभिः मर्वार्थं जुदुश्वात्युनः ॥ ग्रस्त्रपतिसा-

पंचदीर्घः पंचरज्ञष्टुन्तः ॥ त्रिष्ठुर्भुग्मीरोद्वात्रिंशत्तुभणस्तयं ॥ पंचदीर्घाणियस्यानियथादीर्घा
युवोम्यवे ॥ भृत्योनेत्रेदनुज्ञानुर्नामाचतनयस्यते ॥ ३ ॥ यीवोमंघेमहेश्व्रिभिर्द्योयमीदितः ॥ त्रेते
एसप्तनाभिभ्यांत्रिगंभीरेः शिशुःशुभः ॥ ४ ॥ त्वंकेऽद्वृत्तानांगुत्यः पर्वाण्यंगुलिज्ञान्यपि ॥ नथाम्यपंचसूक्तो
गिदिक्षालपदभाग्यथा ॥ पक्षमः कुक्ष्यालुकस्त्वेचत्र दक्षताय दृन्तताः ॥ षड्यंदृश्यते वाक्योमहंदेश्वर्यभाग्ये
या ॥ ५ ॥ पालियादेवनासांतंतालुज्जिह्वाधरोम्बकं ॥ मनेम्बंमप्रेक्षालिसाम्बाज्यस्त्रवदानिये ॥ ६ ॥ लक्ष्मारक
दिवश्वोभिः स्त्रियस्त्रीर्णेयथाद्यमो ॥ मर्वतेज्ञोनिगेश्वर्यंतथाप्राप्यमिनान्यथा ॥ ७ ॥ कमठीएषकनिना
यकमेवर्णोवरो ॥ रात्यद्वृत्तिशिशोरस्यपादावाध्वनिकोमन्तो ॥ ८ ॥ अठिन्नात्तुर्नीत्याप्यतथारेवाप्रदेश
ते ॥ कानश्वादृष्टियतिर्द्विर्घापुष्मंश्वयाचरेत् ॥ पादेममामकोरक्षोसमोमहमोम्बनो ॥ समग्रांकोमे

दद्धीनोम्निग्धाचेष्यर्थमृत्कं।॥१५॥ स्वत्याभिः कररेखाभिगरज्ञाभिस्मद्दम्भवं। तिंगेनद्युवान्द्यनगत्यगत्ताभविष्यति।॥१६॥ उलटासनगुणमिकृनाभिरस्यापिवत्तेन। दृष्टिराणवत्तमरलांमद्देष्यर्थमृत्कं।॥१७॥ धारेकामृतपत्यस्मिनदृष्टिराणवत्तनीयेदि। गंधैश्चमीर्नमधुनांयाद्वीयेनदानपः। यस्यास्त्रपूर्वतंवीत्रन्दादिमृतंचपेनिल्म। पुमान्स्याद्दद्देवेनेविष्यतिनंपुंसकः। विनीर्णसामलेनिग्धाम्यज्ञावस्यसर्वाचित्तो। कामावतोसुप्रत्यक्षोद्देष्योदिग्धक्षणोचित्तो। श्रीविनमवज्ञन्वकाञ्जमन्यकोद्दद्देवभृत्। तथास्यकरलांरेखायथास्यान्निदिवस्यतिः। द्वान्निंदाद्वृत्तमश्चायंकरुन्युशिरोधरः। क्रीच्छुभिद्दंसाधकरःमवैश्वगाधिकः। मधुषिंगलनेत्रामोनेनंथ्री। स्वयद्यतिक्वचित्। पंचरेखलक्षादमुतथामिद्दादरःथुभः। कुर्वेवाकितपंदातिष्यसत्यः प्रगंधयान। नप्राछुद्रपालिः मतरेखामद्दक्षणावानयंकितम्।

वं गुणोपतं मर्वदक्षात् तद्वितं ॥ मं पूर्णानि मंकुलं पालयेद्भवद्विधिः ॥ तस्मात्मर्वपयनेन पालनीयः
स्त्रयं त्रिभुः ॥ गुणोपि दाषतां याति चर्क्षाभृते विभातरि ॥ द्वां केष्यद्वाद्वरो वर्षे प्रत्यक्षेविशुद्धितः ॥ उ-
त्कानारदां धीमान मद्वगामयथागतं ॥ २६ ॥ कुलं च त्रीकुलं च वृक्षं तरुपं विद्वावयोविन मनायत्वा ॥
एतानुरुलान्मत समीक्ष्य देशाकन्याच्च धर्माष्टमनितनीयेष्ट ॥ एते रेषगणे युन्नतरवर्णः थोत्रियावरः
यन्नात्परीक्षितं पर्यन्ते युवाधीमान तन्नप्रियः ॥ २७ ॥ ॥ इतिवरः ॥ व्रथकन्या ॥ तत्र स्कंदः ॥ मदाग्नु
द्वीमुखं भुक्ते स्त्रीन्दृतावतीयदि ॥ अतः सख्य समध्यर्थमादोक्षणमीक्षयेत् ॥ स्त्रीएं पोदत्तुलैम्नि
धं मां च लं मदुक्तं समं ॥ चक्रस्वग्निकर्णं वाज्ज्वलमीन युतं शुभं ॥ मदवोंगुलयः ग्रन्ताद्यनारत्तामसु न-
तः ॥ इति तोमासदोगुष्ठोदर्तुमभोगदः ॥ निष्पाः समुन्नतास्ताम्बाद्यताः पादनखाः शुभाः ॥ रात्रीत

स्मृतकं स्त्रीणां पादप्रसंसमुन्नतां ॥ अस्त्रेदमसिगद्यन्वमस्तु मांसलं ॥ गृहोगुह्यमाशुभायोक्तावसिराल्पेसुव
न्तुल्लो ॥ रोमदीनेसमेत्निग्येयद्युक्तमवतुल्लेण साराजपत्वा भवतिविमिरसमनाहर ॥ एकरोमाभवद्वा
शीद्विरोमापिस्त्रयास्पद ॥ त्रिरोमारोमकूपेषुभवेद्वेधस्यदुःखभाकु ॥ द्वात्पित्रिनासंमनंजानुयुग्मंप्रग
स्पत ॥ विमिरेः कुरुभाकारेकुरुभिर्मस्त्रोघनेः ॥ रक्षयत्तेरोमरादिते भर्वेयुभृपवद्वमः ॥ चतुर्भिरुग
लादास्तावस्तीर्विन्दतिसंयुता ॥ अन्नारुद्गोमागृदमलिः कुमिकुदः सदृतोभगः ॥ तुंगः कमलवल्लभः शु
भोधस्थदक्षाद्युतिः ॥ समुन्नतनितंद्वाद्याचतुरेस्नामुगीद्युगी ॥ ननुद्वृद्वांगुलिमिताः शास्त्रासिद्धापमाक
द्विः ॥ विस्तीर्णमांसलं तुंगं वकाभन्नघनं शुभं ॥ निनंविविदोनारीणामुन्नतोमांसलः एथुः ॥ मद्वाभोगा
यसेमंभः द्विकुकुदरयुक्तच ॥ नाभिः प्रशास्त्राविषुलामद्वृक्षोक्तसमुमता ॥ गंभीरादक्षिणावनानाभीरु

न्तस्य संपदं । मूर्त्तं गृतान् वद्वा भागी श्रुकृष्णः भुभास्यदा ॥ मैसमांसं मृदुभिः योषिन्मग्नास्यभिः पुर्भैः
पाश्चेस्मौ भाग्य सख्यानि धोनस्यादसंग्राय ॥ उदरेणातिनुस्तेण विस्तेण मृदुत्वच ॥ योषिद्वति भोगा
द्यानित्यमिद्वा न संविनी ॥ मध्यद्वामाच सुभगा भोगाद्यासवलक्षिया ॥ भूत्वीत्वीत्वोमालीयस्याः
माश्रामनमंभ्रः ॥ निकौमहु द्युयस्पारामनिगतत्वचार्जितं ॥ एश्वर्यवाप्य वेधं व्यं प्रियं प्रेमवसालभेत् ॥
घनो रेत्रो दद्दो पीनो समो द्वास्तोपयोधरो ॥ दक्षिणो न्मतवद्वद्वाजायुन्निरुद्यग्निर्मता ॥ वासो न्मतकु
चास तकन्यास्मौ भाग्य सुंदरीम ॥ वीवराभ्यां च जनुभ्यां धनधान्यनिधि भर्वेत ॥ न्मववंधानतो रुवंधा
वदी द्वान्वर गोपुभैः ॥ निगृद्वसंधीकास्ताग्नेऽपुभावं सौमुखं दहता ॥ कदेस्तु मृद्वमरोमेचतुर्गेन्निर्धो
सुमास्तु ॥ न्मभोद्वामुकुरा कारमंगुणां गुहिसंभवं ॥ दहत्तद्वयं भग्नाद्वीणावद्वभोगा यवर्यते ॥ मृ

“तु मध्योन्नतं रक्तं लं पाण्यो रुध्रकं ॥ प्रशास्तं ग्रस्ते ग्राम्ये रेवं शुभाश्रयं ॥ रक्ताव्यक्ताग्नीगच्छ
म्निग्धापूर्णा च वृत्तुका ॥ करे ग्राम्याग्नायास्या छुभाभाग्यानुसारतः ॥ मन्त्र्येन सुभग्नानारी स्वलिङ्गेन
च महत्राः ॥ पद्मनभवेनः पल्लीत्रिनये भृषतिः करतं ॥ शुभ्रदः सरत्कां गुण्डो वृत्तो च न खोविदुः ॥ अप्यगु
ण्यन्वस्य वर्णाणां दीर्घावृत्ताः न भान्तु इत्याः ॥ अप्यरुणाः स शिरवाग्नेन्द्रियाः करत्राग्नुहृष्णैः शुभाः ॥ अन्तर्निमित्तः
ग्नवं इत्याग्निः एष्टि: स्यान्मासकाशुभा ॥ अद्वृतीशकादिकाश्रेष्ठामस्मां साचम्पुनता ॥ मासत्कावृत्तुलः
कंतः प्रशास्तश्वतुरं गुरुः ॥ ग्राम्नाग्नीवान्त्रिग्न्याकात्वयन्नाग्निः कसंहृता ॥ हनुष्ट्रिवृत्तसंलग्नानिमित्तमामु
घनाशुभा ॥ ग्राम्लोकपोक्त्रो वामाश्वयः पवित्रो वृत्तो मपुनता ॥ मसमस्मां संसुम्निग्धं श्वसामो हृवत्तुलं मुखं ॥ पात्तलो वृत्तुलिङ्गं धोत्तु ग्राम्यितमश्वयम् ॥ मीमांत्रिनानां मधुरो धरोज्ञानिप्रियो भवेत् ॥ गोक्षीग्रसंनिति

भा:स्त्रिगधा: द्वाविंशादूनाश्चुभा:। ज्ञिस्त्रोपुमिष्टभोन्निस्यातस्थोलासद्वीतयाभिवेत्। किंचित्स्त्रृष्ट्यहि
त्रेशालंस्मितंपुकुर्कुपालकुं॥ गमन्तेपुटोनासालचुष्ठिद्राश्चुभावदा॥ दीर्घायुक्षुतंदी धैयुगपद्विन्नि
पंतितं॥ कुरुनाम्नाचनेन्नास्तेरहांनेवासतारुके॥ गोप्तीरवृण्णविडादस्त्रिनागथेष्ट्रस्मृपद्विमणी॥ पद्विमभिःसु
घनेस्त्रिग्धेष्ट्रस्त्रेस्त्रेग्रुभाग्यभाकु॥ भ्रुवोमवतुर्लेतन्वारनगभरस्त्रमग्रसंद्रवत्॥ प्रद्वास्त्रेस्त्रेदुरोमाण्णा
सुभ्रुवःकामुकाहृती॥ लंवोक्तोर्गोप्तुभावंतोम्नस्वदोच्चभ्रुभवदा॥ भालःस्त्रिविरद्वितोनिक्तोमार्घदुसंयुतः॥
उपनिग्नहृष्यंगुलानायोःसोभाग्यरुगकारणी॥ सीमंतसरुक्ताग्नेमोन्निग्नाम्नसमुन्नतः॥ केशान्वलिकुरु
ठायाःस्त्रेमास्त्रिगधा:सुकामलाः॥ किंचिदाकुंचिताग्राश्वन्निट्टिकाः॥ वातिगोभनाः॥ सुकुरुषाग्नुचारि
न्नाःविश्वेगोनुप्रद्वाद्वेत्॥ सुकुक्षत्तेःसुकुपित्तप्रसदाःप्रसदा:

स्पदं ॥ श्रतः कलक्षणा योषापारिण्याविचक्षणे ॥ लक्षणानिषरीद्यादोहितादुर्लक्षणा अपि ॥ आरं
गिलोभर्तमतीसममानार्थगोत्रज्ञान ॥ पंचमान्मात्रमादृधर्वमात्रतः पितृतः स्तथा ॥ द्वारायुरप्यविरक्षातास्ता
निषर्णामद्दक्षकुलात ॥ स्कीतादापीनसंवागिरोगदोषसमन्वितान ॥ समीक्ष्य लक्षणवलोगं भीरं विनपन्नं
धनधान्यादिभिर्युक्तोग्निद्रगुः करवमेधनेऽप्य ॥ ॥ अज्ञीनदितितस्तोपरीक्षावरक्ष्ययोभृत ॥ अथर
कुलानिगोमयादिनमित्तन्वे ॥ तत्रगर्भन्वनरोधिवोदातत्रादेवानिमित्तानिपरीक्षन ॥ वेदिषां सूनश्चेत्वल्लोक्ये
नानाविज्ञानिगोमयं ॥ नमन्नानक्षोष्टन्तानिवृत्वाम्भसंयुक्तुवे ॥ शुचो देशेनिधाय पुक्तमादावदयेदि
मान ॥ सोमंगोरीभूमित्कर्म्मारुद्रं पूजाक्रियांतथा ॥ पृज्ञायिताच्चविधिवत्कृन्यांस्त्रानांस्वल्लक्षणां ॥ मृप्र
संनांवरेमात्तांण्यमकंस्पृशोतिच ॥ तत्रस्तदेषु वीजेषु धान्यधिरः पक्षमित्यवंते ॥ गोमयेपद्मवोजेयाः

कत। वायेदिपांस्कृपु॥ स्मशानलोद्वैथ्यंलक्ष्मीक्षेत्रीयलोद्वके॥ अंत्यंद्वमुग्नानंसंत्यन्ताविवादादो
प्रवर्तयेत्॥ मनश्वस्तुनिवंधोवायत्रस्यतस्यरीत्येत्॥ ॥ शूतिन्द्राकुलादिनिमित्तं। अथविवादः॥ आ
न्मीयान्रथविदःकायेत्तमानज्ञायसःसमभ्यन्वतेभ्योवभव्यागान्त्रिनद्वघटनांभुभनक्षणा
निचविदित्वान्वेयशुद्धिमसापिंत्यन्वेचवद्गुभिः कुलद्वंत्रिःसदसंप्रधायेगोन्नप्रवेणिर्णयंहत्वाविवाद
कुर्वात्। गोन्नप्रवेणिश्वयस्त्वग्रेसमावर्तनान्तरवेश्यते॥ अथप्रतिज्ञान्यथानुपपत्यानिश्वयतानुस
र्थंगोन्नप्रवराद्युच्चारणमात्रंत्विरप्यते॥॥ वरोविवादार्थंकर्मकुर्वन्विवादातप्रान्त्रियतोदिनेपुण्याहतान्य
नमंत्यप्रतिज्ञापनाकुरापणप्राद्याप्रतिसरमातकापृज्ञनेशवाचनानिसृताद्वितीयनांदीमुख्याद्वालभोज
नंचहत्वात्कालेस्मात्पुण्याहत्वाचयिता० उद्गानेवद्वाकुर्वे॥ स्वमित्तनोमिमीतिन्याहिन्द्राकुलानंत्रान्वाचयनः

विद्वान्नामारमेत्यगीतवाद्यब्राह्मणसुवासिनीपुरः स एव गत्वा पादो प्रशाल्याच्चम्यद्वाः मितवत्त्वम् गमिष्य
क्वारात्रिकाद्वर्त्तनाशतादिविद्विषेषानंतरं तां बूक्तनारिक्तफलमादिद्वरतः कृत्यकापित्रादि द्वार्त्तिते मैगल्या
सनेत्राद्व्यर्थादुपविश्यपादो प्रशाल्याच्चामेत्ते ॥ भूद्वान्तिते स्तुनाच्चामेन्नेकपाल्या हृतेन च ॥ तथेवाह
नहस्तेन नापरित्तात हस्ततः ॥ आचम्य ॥ यतामुधं संप्रज्ञासंपत्यर्थस्त्रियमुद्दृहति संकल्पम् दर्थं कन्यां
दृशी ध्वमिति चत्वारिष्यगीफलानि दत्ताश्रुतिशील संपन्नानकार्यकुशलां ध्वन्तु रात्राद्वलणानप्रेषयित्वा
प्रसुगमंते निद्वाभ्याम् भिमं त्रयते ॥ प्रसुगमं ताध्ययसानस्य सक्षणि वरं भिवरं अभियुप्रसीदतः ॥
अस्माकमिंद्रुभयं त्रुत्तोपतियत्सोम्यस्याध्यमो वृवोधति ॥ अन्नक्षराज्ञज्ञवः संनुपंथायेभिः सर्वा
यो यंति नो वरेयं ॥ समर्थमा संभगो नानिनीया तंत्रास्यत्यस्यममरुदेवाः ॥ तते कन्यादात्तारं गता

भुवने ॥ वरकन्ययोगीनं प्रदर्शनं प्रपितामदपितकमेणानामसंबंधपूर्वकं न्यां दृष्टुयः ॥ अमुकगोन्न
स्यामुकश्चामंणः प्रयोन्नायामुकगोन्नस्यामुकश्चामंणः पोन्नायामुकगोन्नस्यामुकश्चामंणः पुन्नायामुकगोन्नस्या
मुकवदांतगतमुकश्चात्याध्यायिने ॥ अमुकश्चामंणोवगयामुकगोन्नस्यामुकश्चामंणः प्रपोन्नीममुकगोन्न
स्यामुकश्चामंणः पोन्नीममुकगोन्नस्यामुकश्चामंणः पुन्नीममुकगोन्नीममुकनाम्नीमभद्राकन्यां दृणीमदउ^१
न्युक्ते ॥ दाता ॥ राट्टेणीध्वंतस्मेदस्यामीतिन्नयात ॥ एवंत्रिगोन्निप्रवर्त्तामान्युक्ता ॥ ततउमोक्त्यावरण
दद्धिएगांदस्यात्ता ॥ ततः कन्याशतान्दसंस्याकानि पुगीकल्पनितंडुले ॥ सद्हस्ताभ्यां गहीताहरिद्राग्रंथि
भिः सदप्रयत्नपालिन्नार्णां प्रपद्येत्वस्तिसंबाधेष्वभयं नाभर्ता ॥ इतिवरोपित्रेदस्यात ॥ कन्यावित्रोपयं
त्वं निश्चितोभवेदितिन्नयात ॥ तथावरपिताएकादशपुगीकल्पनितंडुलद्विद्वासद्वितानि प्रयत्नपालि

रिति कन्यापित्रैदत्ताद्युर्विषयं योनिश्चित्तोभवेत्तद्यात् ॥ १२५ ॥ एवमेव पथमत्तद्वानिश्चित्तपत्ता वूलमपि कुर्यात् ॥ गणन्नाद्यरुद्धापृज्ञाद्यत्वादस्त्विमुद्रिकांभरुमिदपक्षां ज्ञानिसप्तलानिवरपृताकन्यये दैयात् ॥ १३० ॥ अथेमधुपक्षेभूत्वात्काचार्यराज्ञानिर्भूत्वमेवभ्यः प्रदीयते ॥ मधुपक्षेपरस्तात्तेवत्तं गदागता यदि ॥ अनेवमधुपक्षेकुर्यात् ॥ दानाआचम्य ॥ क्रियांतेः कुरुते मोहादनाचम्येदनास्तिकः ॥ भवेत्तितुरेथानस्य नियाः सर्वानसंश्लेष्यः ॥ प्राणानायम्यादेत्यादिकृतादिनादार्थमागतायस्त्वात्काचार्यवग्याहंशांकमित्युत्तिमं वस्त्वयिष्ट रेविष्ट राविष्ट रुपनिश्चित्तामित्तिकूर्चंदद्यात् ॥ वरः ग्रातिग्रामीतिग्रामीता ॥ राष्ट्रभूभूतस्याचार्यां संदीमात्वद्योषं ॥ राष्ट्रभूभूतस्यामंदीमात्वद्योषं ॥ ग्रातिश्चित्तामित्तिया ॥ राष्ट्रभूभूतस्याधिष्ठायासंदीमात्वद्योषमित्तियेष्यादभ्यः उत्तिनेवकृतानिर्वितेदग्रेकूर्चुपादिशेत् ॥ कूर्चन्त्रिविष्ट्वोक्तमुत्तमं मधुमाध्यमं ॥ नव न तत्र कन्यादात्तादरस्यपुरस्तादद्व्युत्पः सुस्त्वानिः सप्तलीवरुपविश्यो ॥ १३१ ॥

भिः सप्तभिर्द्भैः पञ्चभिः सप्तवेत्रितं ॥ ततः कुर्चम्भ्या मुदक्कुलगंगदीत्वा आपः पाद्याद्विदानाप्राद् ॥ वृत्तः
आपः दाता वनेन्ननीर्दिष्येतनाद्वायंतुम् ॥ अस्मिन्कुलेन्नलवर्वस्य सानि ॥ इतिपाद्योदकमभिमंश्यपूर्वेन्द्रक्षिणा
पादंदनाप्रक्षालयिता रमुषप्रसुद्य ॥ पत्त्वा सद्य एताप्रद्वा यंतुरः ॥ पर्यि पुद्दोपर्यित्र इत्यामयीद्वियं वीर्यमि
त्यान्मानं प्रश्यभिमर्द्वेत् ॥ ततोदाता अथोपगिस्ताभ्यां कुर्चोभ्यां सदसादकं मुन्मयं कुलदामादाय अद्वा
लीया आपुद्व्यते ॥ अप्रामागन्यद्वासावर्वसासदः एव जपयसानेन्नसाच ॥ तस्माप्रियं प्रज्ञानां कुर्चाधिष्ठितिं पर्ये
नां ॥ इतिचरोभिमंश्यान्नलोदानाएकदेशनीयमानेसतिविराजोदोक्षोमिविराजोदोदमशून्यममयद्वाय
विराजः ॥ इतिज्ञस्वा समुद्रं चः प्रादुणामस्त्वां योनिमपिगच्छत ॥ अप्पित्रः प्रक्षया भूया संमापत्तमेविष्ययः ॥
इतिपुरुषानिनीयमानः द्वोषमुदेकमभिमंश्यते ॥ अप्रबद्धातावर्गवस्त्रयतोपवीतगोभिरुद्यादीनिकर्णं

भरेणां मुत्तीय कानि यथा द्वाज्जिह्वा वर्म लंहत्या । इधि मधुसरं सूर्यं कांग्य पात्रं निर्भाया परेण कांस्येन वृवर्धी
यस्मापि धाय पूर्वे वत्कृचर्चं भ्यां सूद परि गृह्य मधुपर्कृति त्रिरूपे वरः । न्यै यै विद्यायै यद्वास्मियद्वासाय
द्वास्मित्रिद्व्यादोप्तिरूपे मृत्ति त्वं तं माप्रियं प्रज्ञानं कुर्वा धिपतिं पृथनां पुनः ॥ अमामागां नितिन् ॥ इति द्वाभ्यां मृ
धुपर्कृमभिमंश्य । अमृतो परम गणममीत्ययः पीत्या ॥ यन्मधुनामेधयं परममनाद्यं वीर्यं । तं काक्षमधुनो
मध्येन परमेणान्नाद्यैन वीर्यं राघवर्मो नारो मधुज्ञासानि । इति मधुपकृत्रिः प्राद्यतं पुनः सूर्यां द्विः प्रा
द्यामृतापि धानमसीत्यपः पीत्याचामेत् ॥ म्नात्यापीत्याक्षतं कृप्रभुक्तारथ्योपसर्पणे ॥ अर्चान्तः वुनर्गच्चामृ
द्वासां पिपंरधायन्च ॥ एवं दानाददानि । पुनर्दर्नांगोरीतिरूपान् ॥ वरः गोरम्यपूर्वतपामाप्यपाप्यानं त्रिद्विः ॥ इति गाम
भिमंश्यमुक्त्वा मृत्ति त्वं वामादत् ॥ यद्वान्वर्त्तनां यज्ञे ग्यवस्मिन्नुवर्द्दुपनितिरम्यपनितिमाकृ

24

र्वपचितोहंमनुव्येषुभयासं॥ गोर्धनुभव्यामातास्त्राणांदुदितावरनाऽस्वसादिन्यानाममृतेस्यनाभिः॥ प्रयुवोच्चिकित्तुष्वज्जनायमागामनागामद्वितिंविष्ट॥ पितृतदकंत्रीणान्यनु० इतिप्राञ्त्कामुत्तमज्ञनेर्युच्चै॥ स्त्रैन्यान्यान्यिरुज्ञेत॥ सित्यमंनभृतमिन्युत्तेवरः॥ साविगद्वत्तमाद्वायितस्यतेर्गीयतन्युर्ज्ञंधाः॥ इतिशा नेर्स्त्वार्दुक्त्ययत्त्व्युच्चैर्व्यान॥ ॥ इतिमध्यपर्कः॥ अथकन्यादानं॥ अस्यवर्षाभवेद्वोरीनववर्षानुरोहिणी॥ दशावर्षाभवेत्कन्यान्यतेर्दुर्ध्वर्जखला॥ ततःकन्यादाता॥ पितायितामहोशातासकुकोजननीवामानुलोचास्त्रियासद्वेष्विद्यप्राणानायम्य॥ प्रयोगमरणो॥ दाताउद्ग्रुष्वदुष्पविद्युत्य॥ वन्याप्राम्बुरंरीदरःप्रत्यद्मुख्यापविद्युत्य॥ प्राम्बुरःसन्तमस्त्वापश्चयद्वारकूर्मरघुमारभ्यम्भविमंतुद्यर्थतेत्कृतवाकुकपरार्थर्यसद्मृद्यसानेत्कृताद्वकापकर्त्त्वलोक्मेलमवराद्युपकर्त्त्वासंमितकारकसद्वाग्नीनदशायगत्तमनामहत्तम

त्वाक्मनिवाससिद्ध्यन्तरकालेविमुक्तोक्षास्यर्थदाताकन्यादानमदंकारिष्यत्तिसंकल्पम्॥ वेणुवेनादिपात्रपूर्वि
ततंरुलेषुकन्याप्राप्नुत्वीमुपदेश्य। तथेष्यतंरुपूरितवेणुवेनादिपात्रप्रत्यन्नुवमासीनंवरंगाद्युप्याक्षि
ताद्विभिः रभ्यच्चकन्यावरयोमध्येयंतःपटंरुत्वावरस्यपादोप्रदात्माउरुत्यसुव्यफलास्तनः सदक
न्यकादशिरणदस्तमज्ञानंगद्वीत्वासोदकंकन्यावरणावतगोनामनीप्रपितामदपूर्वकमभिर्णायक
न्याकनकमंपनांकनकृभरणोयुतां॥ दास्यामिविस्मवेतुभ्यंज्ञेम्लोकजिगीषयो॥ विश्वंभूराः सर्व
भूताः साद्विरणाः सर्वदेवताः॥ कन्यामिमांप्रदास्यामिपितृणांतारणायच॥ कन्येममायनाभूयाः
कन्येमेद्विपार्थतः॥ कन्येमेसर्वतोभूयारुपद्वानान्मोदसमानुयाः॥ उन्नर्गोन्निप्रवरमुक्तान्मुक्तरि
मेणाः प्रपिन्नायअमुक्त्रामर्णाः पोन्नायअमुक्त्रामर्णाः पुन्नायअमुक्त्रामर्णावराय॥ एवंयुनः कं

त्वकाश्च अपि गांत्र प्रवरम् न्वा अमुक ग्रामणः प्रपोन्नी अमुक ग्रामणः पोन्नी अमुक ग्रामणो मम पुन्नी अमुक ग्रामणो
न्नी सुभद्रां कन्यां एवं पुनः न्नी विचारं गांत्र प्रवरा दि मुन्वा इमां मम वर्णा कन्यां प्रज्ञापन्नी देवं अमुक गांत्र या मुक्ते
दृश्यारवाद्यायि नेतु भ्यं प्रज्ञासद्वत्कर्मभ्यः प्रतिपादयामीति। कन्या मुद्रकः पूर्वद्वान्नी तिप्रति वन्ननेव रः दृ
संग्रहीत्वा। देवस्य न्वा स वितु ग्रामणा दि। दृश्या भ्यां प्रतिग्रहणामीति। राजान्वावरणो न्यन्तु देविदक्षिणो प्रज्ञायते
ये कन्यां तेनामृतत्वमभ्यां। न यो दान्व। मेयो मस्य मस्तु न तिग्रहीत्वे॥ करुदं करुमा अद्वात्॥ कामः दृग्माय कामो
दृताकामः प्रतिग्रहीत्वा॥ कामं समुद्रमाविश्वा॥ कोमे न न्वा प्रतिग्रहणामि॥ कोमे तजो॥ दृतान् तेतत् न्यादान प्रति
ग्रहीत्वे इदं सवलं मग्निदे वतं दक्षिणात्वेन संप्रददे॥ इति दक्षिणां दद्यात्॥ वरः स्वगति देवस्य नेति प्रति
ग्रहीत्वे ग्रामान्वावरणो न्यन्तु देविदक्षिणाग्रन्यो द्विग्रह्यं तेना संतत्वमभ्यां दृत्यादि॥ करुदं करुमा अद्वात् इत्यादिका

मेनेते । स्थाने कामदृष्टिणा उत्तानम्लांगीरसः प्रतिगृष्टात् ॥ इति प्रतिगृष्टीयात् ॥ न तोदाता धर्मचार्येन्वकामे
व अतिवर्गितव्यतिवदत् ॥ नामिन्वगमीतिवर्गेश्चयात् ॥ ततो युरभविवाहवेदाविधिवदग्निप्रतिचारामालं शत्य
सः रक्षणं दृत्वा पुनः कन्यकाशान्व प्रातिगत्वाऽन्योति विकुर्दन्मुख्यमेत्योतिषिकाय पुर्णीकृतानि ॥ नाम्नूलादृत
कुवर्णानिदृस्तेदत्वामं गल्मास्तकपादानं तरं तदृत्तमुमृदृत्तमृत्तमृमिति सायधानीभृत्वाय यावेगल
हमीनाराश्चान्वितनकुवर्णोपुर्णीकृदृग्निद्वाज्ञागद्वत्तदृमो अन्योन्यं कन्याविग्निरमि ॥ वरः कन्यकायाग्नि
रमि ॥ तु भृयामध्योमुहुताय रुणावस्त्रमध्यास्यान्योन्यं ग्निग्न्यं जलिविरजन् ॥ एवं विधेमुदृतेऽन्यादृस्तावं
कृषी उपसंहृत्या ॥ अन्नान् ग्रीवरुणायति प्रीयुहस्यते ॥ इद्वापुन्नग्रीत्वद्व्युत्तामस्यमूर्विनः पुरु ॥ इति नम्ना
॥ अच्योर्चक्षुरपतिष्ठेऽपि ग्निवायश्चुभ्यः समनाः सवचाः ॥ तीव्रगदेव कामास्योनाग्नानाभवेत्तुपदे

शं च तु श्यदे ॥ इत्यन्योन्यं समीक्षेताः न य रव ध्वो संकल्पयतः ॥ श्वावाभ्यां कर्मा णि कर्तव्यानि न जान्मो त्यादिति
 न व्याप्तिः ॥ श्वथवरः ॥ अंगुष्ठे नोपमध्यमया चांगुल्याद भैः संगृह्य ॥ इदमदं यात्वा पति श्वलादिसम्मां
 निर्दिशां मिश्रति यनुपात स्याभ्रुवां रंतरंदभैः संमङ्ग्य प्रतीचीनिरस्येत ॥ फलां प्रदृशत्यनिमित्तेम
 ति ॥ जीवां सदंति विमयं तं अध्यरुदीघामनुप्रसिद्धियुन्नरः ॥ वासं पितृभ्यो यद्दसमानिरेमयः पति
 भ्यो जनयः परिष्वज्ञे ॥ इति जपेत ॥ व्युक्तत्वं सुदन्वत्वा पश्चास्येत्रास्त्वाः स्त्रयन्ददं तु ॥ अवारुप्तीरु
 दयन्वायः ॥ इति युग्मान्वित्रान्वस्त्रानीयाद्यः प्रपयेत ॥ जलप्रुलां वलशोमानीय ॥ श्वर्यस्त्रान्विपरियनु
 दिश्वं प्रतीक्षंतां अध्यश्वोदेव गृथ ॥ इति यजुषानस्याः णिरसिंदभैरवं पनिधाय ॥ खेन सः खेरथः खेयुग
 स्वदाचीपते ॥ अथात्मिद्विः शूल्यकरन्तर्यन्वर्चमं ॥ इति तस्मिनदृष्टिणां बहु युग्मित्रं प्रतिष्ठाप्य ॥

गांतं द्विरेत्यर्थम् शांत्वापः नांते मे श्रीभवतु शांयगस्य त्रियम् ॥ शांतं आपः शातपवित्राभवं तथापत्यात् न्वं
शर्वस्त्रज्ञस्य ॥ इति सवाणां द्वितीयः द्विरेत्यवलां शुचयः पावकाः प्रवक्त्रम् द्वितीयघमाप्तु श्रातं पवि-
त्राविततात्यामृताभिः द्वादेवः सवितापुनात् ॥ द्विरेत्यवलां शुचयः पावकाया सुन्नात् श्रेयपायास्त-
मिः ॥ या अग्निं गम्भेदाधिरसवणां रक्तारजाआपः नांत्यानाभवत् ॥ ३॥ यास्त्यादेवज्ञावरुणेष्वन्निम-
ध्येसत्यान्तं अवपर्यन्तनानां ॥ या अग्निं गम्भेदः ॥ ३॥ यासां देवादिविश्वलं विभूक्षं या अतिरिक्तव-
दुधानिविष्टाः ॥ ४॥ श्रियन्त्वाच्च शपाप्तयं त्वापः निवश्यात् न्वापः स्वरुपान् ॥ त्वं त्वं त्वं
द्युत्त्वं त्वं शुचयाया पावकास्तात् आपः नांत्यामाभवत् ॥ ५॥ इति पंचमभिसंक्षेपे प्रानीत्युद्गुलरा-
दके सम्यक् सरत् स्मापयित्वा ॥ परित्वा गिर्वल्लागिरुमाभवत् गुविष्टतः ॥ शरद्वायुमनुवर्ययाद्गुष्टा

भवंतु ज्ञात्यः ॥ इत्यदत्तवासांभ्यामाष्टाद्यवध्यामाचांतायां ॥ उराशासनासोमनसंप्रज्ञांसोभाग्यंतरं ॥
अग्नेरनुव्रताभृत्वासेनश्चकुत्तायकं ॥ इति योक्तुएगसीनांसंनस्यति ॥ सुप्रज्ञसरत्तावयं सुपलीरपसे
दिमा ॥ अग्ने सप्तलंदं भनमद्यासो अदाभ्यं ॥ इति वृश्चक्षविवाहवा रूप्यत्रेष्याचायां यद्यात् ॥ अ
चायः ॥ सर्वादवीमुन्मासो गोचरमानामयः इत्यादिप्रितिवावस्त्रगुणहाति ॥ तेनाग्रेऽप्याः सपलीनभवति
। तथा च वृत्तिकारिका ॥ विवाहेयद्युपस्त्रवासां सित्युपनायने ॥ वासां सित्यात्केद्यादाचर्य वद्रकुवा
सपलीनाद्वानेचे रस्त्याज्ञानातिवैयतः ॥ इति दत्तवा ॥ मांगन्यतं तु नानेन मम ज्ञविनदेन्नुना ॥ कं चेव ॥ मिस्त्रभगं सा
त्रो लग्नारदांडानमिति मंगन्यमृत्युकंठय अ ॥ नीत्यस्त्रैदिलेभवतः वृत्यासक्षिय्यै ज्यते ॥ एधं ते अस्यास्त्रयः प
तिवैधं षुग्न्यते ॥ इति गुदलोर्माणासंयुजनीक्षमणि सृत्रं वैदेवध्याति ॥ सुमांगलीरियं वधूरिमा ॥ समेतप

श्यन् । सोभाग्यमर्ये दत्ताया थास्तं विष्परेतन ॥ उत्तिसिंहं दृरं द्विष्पात् ॥ गोरीमिमाय ॥ अंदकं ॥ उमामदेव्यगे सं
प्रत्य ॥ होम्यते कुस्तीश्व ॥ पुरुषां वंदी मिति कुस्ती नो राय लोप्य जयेत् ॥ गणानां त्वेति गणापतिं च पृज्ञ वैत ॥ तथा
मुद्यासनीश्व सपृज्य मोभाग्यद्वन्द्या एग्नीरसंधवहरि द्वापुगीपूलचलाक ॥ द्विदलतं दुल्युतादिः ॥ यस्माणि वे
षु चान्नाणि सुवामिनीभ्यो दघात ॥ ॥ अथ कपिलो वाचनं प्रश्नोगः ॥ उभयत्र शुभ्रतं दलपूरिते ॥ अनुदृश्यति
धायुतदुष्परि समृत्रं दुर्धपूरितपान्त्रहयं स्थाप्य ॥ वरः स्त्रां जलिनास्त्रपुष्यसावधं जलो द्विरुपं रुपं रुपं दु
लानोपर्याद्वृरभिद्यारयति ॥ ततो च राज्ञलावन्यः रजा भ्यामै च तं दुलपयो भ्यामै वं रुत्वा ॥ वधं जले स्त्रपरिस्थित्य
। मोदकं यं लशमादाय द्वाक्नणीः सह ॥ कपिलाऽस्तारयतु दक्षिणाः चौनुवहुदेवं चास्तु पुरुषं वर्त्य नारं गांतरम्लुपुष्टि
रस्तु तुष्टिरस्तु वृद्धि रस्तविद्यमान्तु आयुष्यमग्नारोग्यमस्तु रस्तिशिवं कमांसु दं यत्योज्जन्मन क्षेवं स ग्रदेस देवतेसो

मेनद्येतांशांतिरसुप्रज्ञापनिःमिथ्यांयनाःमुक्त्योरदधात्सुयं।कामस्यत्तोसमानंदं।तस्याग्नेभाजयेद्द
 म।मादप्रमादश्चानंदः।मुक्त्योर्निदितःगयः।रुत्वेवकामस्यत्तस्याणि॥दक्षिणान्तोन्निदित्यद्वे॥मनसःश्री
 गमानुत्तिवाचःसुत्यमत्तीमहि॥पृथनांरूपमन्नस्य।यत्ताःश्रीःश्रीयत्तामयि॥यथाद्मस्यान्नत्परमित्येव
 पुमान्॥यथामन्नीत्यत्तिर्मित्यप्रियत्याप्तिः॥एवंभगस्यत्तस्याणियत्तस्यकाम्यःप्रियः॥ददामीत्यग्निर्वदनि॥
 नथेतिवायुरादतत्॥दंतेतिसन्यंचंद्रमाः॥न्नादित्यःसन्यमोमिति।आपःस्तन्त्रयमाभग्नः॥यत्तेत्यदत्य
 दक्षिणां॥प्रज्ञामेकामेःसमध्यतामितित्त्रुवन्नंत्तेऽसंततामुदक्त्यारात्मावयतिततोमिथःश्रीरुन्नंदुला
 न्नवपतः॥एवंनिर्दितीयपर्यायेवधःस्वन्नरुलपयोग्यांपूर्ववद्वर्त्तन्नेऽन्नंत्तेऽन्नंत्तेऽन्नाकृपि
 त्तुःस्तारयत्तित्यादिपूर्ववत्तत्त्वापेत्तामेकामःसमध्यताः॥दृत्यावपतः॥तत्तीयपर्यायेत्तेऽन्नुलपयसी

सर्वस्त्वपूर्वेव एत्या कृषिकां स्तारयत्वित्यादिपूर्ववृत्त्वायश्चोमेकामः सप्तप्तां मित्यन्योन्यमाध्यपतः।
चतुर्थपव्योपयितृष्टमीमेवं पुर्यतिं सर्वेमकामः सप्तध्यताम् ॥३५॥ ग्रन्थाः पद्मव्योपयश्चः सर्वप्रतिकमे
ण द्वयानृत्यमीचतुर्थं ॥ अथात्र नकृत्याख्यीयस्त्वक्त्वाद्यमयुत्यादिभिः ॥ स्त्रमुभा गोवारद्वयं प्रदक्षि
णां कृत्वानवनवृत्त्वायथाभवतितथारूपावरवध्याः प्रतिसरवध्यः कर्तव्यः ॥ तथा ॥ दूरद्वयोः ॥ तिसं
रः संक्षयानंतरं सप्ततः ॥ दूरत्यग्रदणकाकेवापूर्वेद्यः सद्य एव च ॥ आधित्यायनपद्मोत्ततः कुटिदेवा
सुं सर्वं अधोनिष्ठाश्यकुंकुमाज्ज्मूलार्णयुक्तं च कृत्वातेन हरिद्राख्यं बध्वातद्वधुत्तमहरत्प्रकोष्ठेव गोवधी
यात् कुटिदेव शासुं सूत्रमुपर्यान्वयत्तादृश्चकृत्वावरदृश्चणदस्तप्रकोष्ठेव धूर्वधीयात् ॥ अत्र विवा
हेसां गपकाष्ठ्यर्थं चास्त्रमेभ्यो दृश्चिलां दधात् ॥ ॥३६॥ तिकपित्तावाच्चनं ॥ अथ संगत्तादृकान्वियथा ॥

श्रीनाथां द्विमरोजयुमं ममकं लोकनवेष्येषावनं गंगाजन्मनिवेतनं सर्वतरं भृत्यप्रमादास्यदं न त्वामंगलपा
उसिद्धिविभृत्येमोहार्तिकानां सदात्म्यकुसोम्यमद्वनं न समवेष्येषु लग्नाष्टकं ॥ व्रात्यविस्महेष्यरोगण
पतिः संक्रदनोग्नर्थमोरक्षः पात्रिमरुत्कवेरपभृयोः सर्वेसुराः पंनगाः ॥ भानुश्वंदकुञ्जन्तजीवभरगुज्ञाः स्तः
हेमोरगोकेतवश्वेतेषां तु सदासुकृनसुमुख्याः कुवंतु वो मंगलः ॥ ३ ॥ चार्णिः चांसवमभाकुञ्जाध्वजासितष्ठवप्र
दीयप्रभाश्वादेवामरुतोयकुभसद्विताः सनंगलां सर्वदा ॥ सत्यीताक्षतज्जीरसेष्यनित्रापूर्णीक्षेष्योच्चा
गुरुश्वेतेषां तु ॥ ३ ॥ घटानादमदं गदुंदुभिर्द्वेः प्रवाणाग्रव्याद्योनानामंगलगीतन्त्यात्रिवहं निर्धारणवेणु
इवनिः विप्राऽपि विच्चनानिवेदनिनदः संपूर्णवास्त्राज्ञयः श्रेतेषां तु ॥ ४ ॥ दृवांश्वंमधुपंचगव्यमहितगोराच
नं श्रीष्टतंकर्षुगादिसंगं धवस्त्रनिच्चयाः श्रीचंद्रनादीनिच्च ॥ तां दृवां फलपुष्पं पूर्णकलन्त्राः पुण्यागनाभिर्द

नां व्येते पांतु ॥५॥ मन्वादिमृतयः पुण्यतनयः काव्यप्रवंधादयः षट्चक्राः श्रुतयश्वतं न्रविधयः मृत्राणिभाष्याणिच ॥ मिभांताय मनाद्वजातक द्वरोगगांद्रिकाः संहिताः व्येते पांतु ॥६॥ दिरुनांगागिरयः स्वन द्वयमण्यः स्नेधाविभक्ताग्नयः द्विमापाल्कामुनयः प्रसंनक्यवः संपूर्णद्वार्म्मोऽथयः ॥ संकल्पद्व मकामधेनुमदितः श्रितामलिः कोस्तुभंवयेपांतुसदा ॥७॥ श्रीवत्सान्वयनारसिंद्रचित्रादुविकार्त्तेः मेयं ग्रन्तुहरं ममस्तिनकरं द्रुतानुरपस्त्रितां पायादः सतनं पुरं मूरवतं रथमार्थेकामप्रदृमेवैपांतु ॥ वेकुंवाजितनारदाः एथुविभृथन्वनरिमोद्वनीविष्वक्षेन मुर्धामदंसरुपभायोगेष्वरः अष्टभः वृद्धिमृतिहृक्तायुष्मोप्रभुरथोमंकर्षणः सत्यभुक्त्येनः कल्पनिरुद्धकोश्चहिताभानुः सदा पांतुवः ॥८॥ त्रिद्वामगवानकुलेष्वरसुद्वः स्वयं श्रीमोरस्तथाधर्मसेतुभृपुरामाथावनं माभ्रनं ॥ दुर्दाराय मनतपुः

प्यकृतिं धर्माकर्तिं दात्मज्ञोचितेषां तु ॥ १० ॥ युहमः समन्यः कर्मवोयरात्रो व्यामोदरिद्वन्मयत्कामाः ॥
स्त्रिद्वन्वर्द्धज्ञमद्विन्नस्तनुवै धूवराभ्यां वरदाभवं तु ॥ ११ ॥ श्रीगामीभद्रव्यसवासदेवोनाग्रयणः पुरुषवा
न्निवक्ताः ॥ चतुः सनः कर्दमसूनुमुरव्यावधूवराभ्यां भाव ॥ अद्विविदेव विष्णुसमान्तर्यग्धर्वपद्मोरगसिध्यसं
ष्टाः ॥ देव्याः समुद्रागिरयः कर्पणावधूवराभ्यां ॥ १२ ॥ सीतानव्यामदयं तिकाचश्रीमन्यभामादुपरोत्तम
ज्ञाच ॥ साविन्यर्थत्यपि यात्यसन्योवधूवराभ्यां ॥ १३ ॥ कामोदसंनोमलदयानिन्द्रियातीरतिश्वस्मरपद्मगज्ञा
पीव्या : शरास्तं धनुरेत्सवं च वधूवराभ्यां ॥ १४ ॥ आदित्यचंद्रादनिजश्वजीवः भुक्ताकिरुद्धज्ञनामस्तेवाः ॥
न श्वश्रुराम्भिश्वज्ञावधूवराभ्यां ॥ १५ ॥ भागिरथीवेन्वतीकर्तिं दात्मर्मण्वतीभीमरथीच्चयेणा ॥ सरस्व
तीचापि समुद्रयुक्तावधूवराभ्यां ॥ १६ ॥ रुद्रोनक्ताधर्मपतिः सरस्वतेजलाधिष्ठोवायुरमोद्यनेत्राः ॥ १७ ॥ गोविरि

निः कृमसादिगीरुा व धूवराभ्यां ॥१॥ इत्यादि चाशीर्वच नादनंतरं धृत्याकरेण क्षतं गंधपुष्पं ॥ ध्यानादरिसावर्येभ्यं रुतं निरुवं च गोरीचमरस्तीमज्ञां ॥२॥ इत्तरमिमन्त्रज्ञरुत्तरं नानेवा दूर्मासयोभैव तोनानाशीर्वं भवतो हृषिपंचनि धनं पूर्वमहर्भवति दृष्टिपूर्वान्तिपुर्वत्ये ॥ इति पृष्ठित्वा ॥ तदस्त्रामिन्नावस्त्रातिपृष्ठित्वा ॥ समृहनमेस्त्रिति वधूवरो अन्यान्याम्भारस्य क्षतमेलनं कुर्यातां ॥३॥ ततः कपिकावचनानंतरं आस्त्रएणाः मंत्राक्षताभद्रघुः ॥ तत्रमेत्राः ॥४॥ तदस्त्रामिन्नावरणा आपुरुत्तरं यस्त्राहदा अन्तर्मुचे भ्रयं माणसोमाश्रयणाग्निरुयुक्तान्तर्मुचिप्रबल्यस्मेदेवासोधाताददातुशतायुधायाग्नेयद्वस्त्रिव्यस्वरेत्वान्तर्विपृष्ठिपुरुत्तरं ब्रह्मदियंजमानलोकं इवं वै प्रवर्णनं तम्भुन्तरं मूर्धान्ममन्त्रुनः सबुधाद्वायुस्त्रान्त्रात्वेदः नातं चर्चिनो यज्ञेन पश्चात्त्वहस्यतेमर्माण्यपामातिश्रज्ञापतेस्त्रपतेस्त्रपत्यमात्रात्विद्वीनां सद्वाताद्वंदेवायनद्विष्टपश्चमादित्यान्कामनं गत्वा ॥५॥

स त्रामभिषाच्च आरु त्रदूषणदित्याद्वाहू वेतन्त्रम्भासात्मन्वान्त्योक्त्यविभित्तयन्त्यरागरभासित्तात्मावय
द्वावास्तोप्यते द्वादूषयते यवेमेवाद्वैदस्वानानियुक्त्यर्थं राष्यवर्णोऽक्षायतीक्ष्वं वरण्यमेतत्सनः पितैवस्मै च
मांगांभरं द्वित्तिर्वर्तमयतमुरतारुद्वाद्वाद्वै प्रस्थग्निनोंयेनदेवाद्वै नुभिरज्ञनदेवेनयेप्रज्ञां पुरुष्येभा
गधेयेनयः पावमानीरादनमगान्वं व संतनमिदं द्रायत्वातेन स्वतेनेन स्वतं श्रीरांम्यपांयोद्विषेद
भोवयास्त्रीमुरास्त्रीपत्नीप्रज्ञास्यात्मानः स्तेन द्वांतमेवाप्रतिष्ठादेवाग्राहुविद्वेवद्वै ग्रन्थं वेत्तान्त्रमा
वसर्थीयः गत्ताधिराजायान्त्रिष्ठ मेवेनामाद्वाम्भयमिन्त्रम्भायुवेद्वर्णद्वारुपपाचं पृष्ठांदुतिमा
मृगकीतोयावतीः पर्यात्येसदूष्याद्वेष्टा ॥ ॥ द्वितिप्रावन्त्रमंत्रक्रमः ॥ भगवद्वमंत्राश्च । ॥ ॥ तदरुमिन्त्राव
स्तांभद्रुक्तर्णभिः द्विषेद्वाद्वै सवितापश्वात्मात् ॥ न वोनयोभवति । उसेभोज्ञा । दुर्दीर्घा ॥ अथमंत्राः

१८०
. शतानंतरं वरः कन्यां दक्षिणो हस्तो गद्यो ना । पृथवीते तान् यतु हस्त गद्याभिनो वा प्रवद्धता रथे न गद्यान् गद्यान् गद्यप
शीयथा सो वज्ञानीत्वं विद्यथेमावद्यामि ॥ उत्तिष्ठन्निमभ्यानीय ॥ विचादेवितते न वेदो मवा लउपमिते ॥ कन्या
मरनुमतीहृष्ट्वा कथं कुर्वति यान्त्रिकाः ॥ हविष्यमंतीरिमाऽनापो हविष्यान्देवो अव्यर ॥ हविष्याऽन्नाविचासति ह
विष्याऽन्नासुर्यः ॥ अनेनाभिमंत्रिताभिरुद्धिः स्नापयित्वा अन्यवस्त्रमलंकृत्यत्तद्वासो ब्रह्मणे दत्वा युज्जा
न्तुतिद्वेश्वाहुतीद्वेश्वात् ॥ यथात्तन्नप्रयोज्जयत् ॥ यथास्नापयित्वा तुतां कन्यां अन्वयित्वा यथाविधिः ॥ युज्जा
न आहुतीद्वेश्वावस्त्रं दत्वा ततः शुचिः ॥ विचाहुतो मेनक्रान्ते यदिकन्यागद्वास्त्रला ॥ निरान्वंदपत्तास्यानां सह ग्रायाश
नाविति ॥ स्नापयां ब्रह्मणे दद्या ॥ दूसंकृत्यायथाविधिः ॥ प्रदृतमनुसरमः ॥ अग्नेः पश्चाद्दृक्षिणातउपवेशप
स्वयमुत्तरा आसीन वप्रधान देवमादिषुष इमुवरुन्तुपविशेत् ॥ तथा हि गणपतिशिरिनकानां

प्रधानहोमादियुपहृक्तनित्यं। शारदा, विभेदानुनसंशयोन्नतिष्ठेद्युपहृद्दिश्चिरगतोवरस्येति। केऽनेष्ट्रोमाः। प्रधा-
नहोमोयहतादिहोमाः प्रवेशाद्वामाभिवाद्यत्तेषाः॥ उग्राद्यश्चरुत्वैत्यस्यसंगवद्युपेष्वेयं प्रवद्यति सभ्या-
एवमुपविद्युवरः प्राणानायप्याद्येत्यादिममविवाहे प्रधानहोमसंकरिष्यत्तिसंकरिष्यं योयत्कर्मकुर्यात्तदादि-
तोयतास्तराप्रतिशावाक्यं वदेदितिस्मरणात्। तत्तद्विनामित्यादिपात्रप्रयोगांतेव अश्मानं लाजांश्च सहत्य-
युं यातदुग्गर्तः सप्तपद्मकमण्ड्यसंरक्षाकानश्चतपुंजानसरेव्यानुसपुर्गीपलहरिदात्रद्वकान्त्य-
युन्त्यः॥ मनुपरिष्वंचुसंरक्षाकलद्वकानपुर्गीपलहरिदासद्वितां सद्रव्यां गोरीनम्दापयेत्॥ ततः समोमाग्रे-
द्वापावित्याक्यभागानवद्यथाप। मामः प्रथमोविविदेगं धर्मोविविदुन्नरः। तुतीयोऽभिव्यक्तिस्त्रीय-
स्त्रीमनुष्यन्नाः। सोमोदद्वद्वधवायगंधवोददद्वनयो॥ रथिंचपुन्नार्थादग्निर्मस्यमथोद्दमाः॥ द्रुतिद्वा-

प्राप्तासीनां व धूमभिसंजयेत् । तथा । इत्थायसो मृत्युगम्यामासीनामभिसंप्रयोदिति । एतम्णामितेसुप्र
जग्म्यायद्वलं सयापत्यान्तरदृष्ट्यासः । भगोश्रव्यमासवितापुर्विमस्यादुर्गाद्वपत्यायदेवाः । तेदे
प्रवर्त्तनासोयत्रपूर्ववहाद्विताः । मृधन्वान्यत्रसोभवः पूर्वोदयेभ्यश्चातपत् ॥ सरस्वतिप्रेदमवस्थगंवान्ति
नीवति । तांवाविभ्यस्यभृतम्यप्रयोगामस्यसाग्रनः ष्ठएनिप्रादिक्षाः सर्वादिग्नेनुपवानतः । द्विरूपहरेरमाः
सत्वामन्मनस्यद्वाणात् ॥ त्रुतिचतस्तरभिगसीनायावध्यात्तानंपालिः सांगुष्ठमन्वीनेनस्वद्विलोनपालि
नागद्वीतोथाय्यान्नरेणामिन्दविलोनपदाग्राचीमुदीच्चादिभगमभिप्रव्रसयति । तथा । श्रामीनायामिन्निया ॥
मित्रष्ठनेगम्भगमीत्यग्निमंतगा । एतद्वीयात्पालिमुज्जानंसांगुष्ठांगुलिदविलोन ॥ एकमिष्विष्वमुख्यान्वन् ॥
द्वूद्वीविष्वमुख्यान्वन् ॥ श्रीलिङ्गतान्विष्वमुख्यान्वन् ॥ चत्वारिंश्मायोभवान्वयि ॥ पंचपूर्वभ्योवि ॥ षष्ठुरायसा

पायवि । मसमसमग्योद्दोन्नाभ्योहिर्मुख्यान्वेनु ॥ इति समं पदानि क्रमश्चिला ॥ तथा । अथेन मुनरे ण ग्निदक्षिणे
 न पदायुनः ॥ एव मित्यादिभिः सतं पदानि क्रमयै दृष्टागति । सख्या समपदाभव । मख्यायो सदापदावभव । म
 स्वयं गेगमेष्य । सख्यान्नेमायोषर्सख्यान्मायोष्वाः ॥ समयावस्तुत्यावुद्देसं प्रियोरो विस्मृतमनस्यमानो
 । उषमृज्ञमभिसंवसानासंनोमनांसि संब्रतागमुच्चिन्नान्याकर । मात्वमस्यमृदममृदमस्मिरात्वं चोरहंस
 विवेनोद्देताभुक्तं मनादमस्मिरान्वै सामादमस्यत्कर्त्तव्यादवेत्तव्ये । श्रियेषु
 ब्रायवेनवर्द्धिस्त्रन्ते ॥ इति समसेपदेन्नपित्वा सञ्चल्लाग्नेः प्रदक्षिणां गुर्वान् ॥ यथा । सोमायान्याहुतेः पूर्वे
 स्वयल्लाग्नेः प्रदक्षिणां । कुरुतानामाकृतीनां तु च स्वाप्यकावद्विर्भवेत्तिः ॥ ततः पूर्ववद्विष्वविष्ववाम
 न्यारथ्यां स्ववेणान्यम्बुचिगृहीत्वा । गुर्मायन्ननिविदेष्वादा । गोमायन्ननिविदेउद्दनमम ॥ गंधवीय

ज्ञानिविदेस्वा । गं धर्वाय । इदं । अग्नेयेज्ञनिविदेस्वा । अग्नेयेज्ञनिविदेऽ । कन्यत्वापित्रभ्योयनीपतिक्षेप
वदीक्षामदारक्षाद्वा । सूर्योयेव च्येऽ । प्रेतो मुच्चातिनामुतः स्कृवद्वाममुतः स्कृत ॥ यथेयमिदमीदुः
स्कृपुत्रासुभगामतिस्वाद्वा । इद्वायमीदुःये । इमांत्वमिदमीदुःस्कृपुत्रासुभगांवृणु ॥ इन्द्रास्यांपुत्रानाथ
हिपतिमेकादर्शानुधिस्ता । इद्वायमीदुःये । अग्निरेतुप्रथमोद्वतानां सोस्यप्रजां मुच्चतुमुत्कपारा
त ॥ तद्युर्गत्वावरुतोनुमन्यतांयथेयस्त्रीपोत्रमधन्नरेदात्वाद्वा । अग्नीवरुणाभ्यां ॥ ५ ॥ इमासग्नि
स्त्रायतांगार्दपत्यः प्रज्ञापस्येनयतुर्दीर्घमायुः । अग्नेयोपस्थाजीवतामरत्मातापोद्वमानदमभिप्रवु
ध्यतामियस्त्वाद्वा । अग्नेयगाहपत्यायेऽ । ८ । मातेगंदानश्चिद्योवउथादन्यत्रत्वैदृद्यः संविनांतु ॥
मात्वंयिक्षुरभायधिज्ञातः । दीपतिक्षेपिविराजपश्येनीप्रजांसुमन्यस्यमानस्वाद्वा । सूर्योयेय

वध्येऽदं ४१॥ द्योम्नोपूर्वरक्षानुवा वुरुरुग्निविनोचमनंधयंतंसवितुभिरदृतु। न्नावाससः परिधानाहु
 दस्यतिर्विश्वेदेवाश्रभिरक्षंतुपश्चात्॥ स्वादा। ह्युचाच्चाधेसक्तिवृद्धस्येतिवश्वेभ्योदेवेभ्य इदं ४२॥ अप्रज
 न्नांषोत्रम् युपाप्नानमुतवाध्यं॥ श्रीस्मैः स्वृज्ञमिवेन्मुच्यद्विषद्वः प्रतिमुच्यामिषाद्वाह्यादा॥ स्वर्या
 येव ध्वे ४३॥ उमसंवरणा० चक्ष्या० वरणायदं ४४॥ तत्वायामि० प्रमोषीम्बा० वरणायदं ४५॥ त्वेनो
 अग्नेयरणास्य० प्रमुमुग्ध्यस्मक्षादा। अग्निवरणाभ्यामिदं ४६॥ मत्वेनो अग्नेयप्रमो० अग्नयेक्ष्वनो० ग्राहि
 स्वादा॥ उग्निवरणाभ्यां ४७॥ यमग्नेययास्य० द्यासन् भैषज्ञेऽस्वादा॥ अग्नयेअग्न्यसेतुरेनमम्॥ ४८॥ अ
 ग्नकार्मका॥ सोमादिमन्त्रेषु यथोपदेशां ब्रह्मज्ञाविविष्य मन्त्रस्या० प्रेतादिमन्त्रद्वयेत्रमीद्वामन्त्रदुन्नर्मिर्व
 रुणनमाध्यं॥ तोनंतरंगाद्वप्यमन्तः ग्राह्योविष्यः स्या० नवेष्येष्यिमन्त्रै॥ ग्राह्योच्चमन्त्रात्मवद्याक्यतिंगनान्याग

तिस्यादृतमेमनीषा । योर्बायुगश्चनैषश्चात्सविताच वृहस्पतिः ॥ विश्वेदेवाऽनिद्योम्लेनतः सूर्यांबधः परे ॥
पर्वतोनंतरेमन्त्रयुग्मेतत्परतोद्योः ॥ उग्निश्ववरुणश्चेवत्वमग्नेन्निः प्रकांर्तितः ॥ इति योउत्तात्यादुतीर्दु
चा ॥ पुनरस्याय ॥ आतिष्ठममश्चमानमेवत्वं मिगाभव ॥ अभितिष्ठप्रतन्यतः सहस्रप्रतनायतः ॥
इत्यन्नस्तुरतोवधूमश्चमानमास्थापयति ॥ दक्षिणेनपश्चांगुष्ठेनस्थापयथोषविश्ववृद्धांजलिश्चुवत्संस्तु
त्योपस्तीर्यद्विकूज्ञानोर्ध्वभिघारयेत ॥ तस्याभ्राताकूज्ञानावपतीत्येकं ॥ ज्ञामद्यन्यानां तु निरावरपः ॥ तथा
कारिका ॥ वृध्वंजलावुपस्तीर्यकूज्ञानोर्ध्वभिघारयेत ॥ निर्जामद्यन्यस्यावापा ॥ द्विन्यष्टामितिस्तुतिः ॥ अं
गुर्यग्नेन्द्रोत्यन्तथानां तत्त्विभिर्ददतः ॥ अंतर्लव्यामपार्णवकूज्ञानोर्ध्वाविधीयतात्त्विः ॥ वरोवृद्धांजलिं धून्वा
तु ॥ इयनार्युपभृतेकृत्यान्याप्यद्विष्ट ॥ तीर्थायुरस्तमेषतिनीकृषातु ग्रावदः ग्रात्तस्यादा ॥ वृध्वंजुहु ॥ इत्या

मीन एवं वैष्णवं जलिया मणा श्वर्ण न लाभतः त्रुह्यात् । तु भूमे पर्यवद्नम् वैष्णवं ददनु नामदः । पुनः पति भ्यो जापां
 दा अग्ने प्रज्ञया मदः । पुनः पति ॥ मग्नि रदादा युथा स त्रुह्य चैसा ॥ दीर्घां युरस्यायः पतिः स एत ग्रादः ग्रानं
 दिश्या उत्तव्या वयं धारा उत्त्वा इव ॥ अतिगाहे महि दृष्टः ॥ तु त्फभावग्निं ग्रस्ना ग्न्यो मृथ्यतः प्रदक्षिणां टु
 त्य ॥ त्राति स्त्रे मम शमान मिति वै ध्रुम उमान मास्याप्य ॥ पूर्ववदुपविश्य ॥ पुन वैष्णवं जला वृपस्ती यद्विद्वांजा
 न्तो एवाभिघार्य ॥ अर्थं ममां त्रुदेवं कुन्या अग्निमय दक्षत ॥ स दूसां देवो अध्वरः प्रेतो मुन्चातु नामुतः सुवधा
 ममुत स्वरूपन्वाहा ॥ अर्थं म्याः ग्नय ॥ ३ ॥ उति पूर्ववद्वृत्वा तु भूमे प्रदत्ति तिमुभिः प्रदक्षिणा मग्निं दृष्ट्वा ॥
 ३ गति स्त्रे त्यग्मा न मास्या प्य पूर्ववदुपविश्य ॥ पुन वैष्णवं जला वृपस्ती यद्विद्वांजा नाएवाभिघार्य ॥ वै मर्युमा
 भय मियत्कर्त्त्वानामस्वधा वैत्तव्यं विभविति ॥ अं जं तिशृशः सुधितं न गोभिर्यदं पतीसमनं साकृणायि

स्वादा। अर्यं साउदं । ३ ॥ इति द्रुत्या । तु भ्यं संग्रहं पर्यदन्यनः पञ्ची मन्त्रिरदा द्विष्ठाउत्तव्यावयमिति ति
स्तुभिः प्रदृष्टिग्रामं ग्रन्थं द्रुत्यां पूर्ववदुपचित्रात् । पुनः अयोध्यान्ते स्यनुभिरात्तच नुहोति । तद्वदेव तावत्तामिक्रा
॥ त्वाज्ञद्वामेव धूराद्यं अर्यमाग्निं द्रुतीयवदेव ॥ त्रैतीयेत्वर्ममेवास्पादयाश्वामेन्मन्त्रिरेव नेति ॥ कैवल्याज्ञद्वा
मेति सुद्वौममिष्ठति ॥ तदसमाच्चेन्माज्ञद्वामस्य द्विद्वामतात् ॥ तथाचापस्तवः ॥ अग्रासो जोदर्विद्वा
मानु नुहोतीति ॥ अग्नयेस्वादा ॥ रद्वायतं तु च गायस्वाद्वेति ममित्संनदनेदुत्ता ॥ नयाभ्यातः ना ॥ समग्न
क्रमणाराष्ट्रभृतः अनाज्ञातादिप्रायग्निं ज्ञाद्रुतीश्वरुवेणैव द्रुत्यान्मध्याग्नां वस्त्रत्यव
ध्यमुत्तरं उपवेश्य ॥ प्रत्वामुर्द्वामिव रुत्यास्पाद्वाद्येत्वावध्यामवितामुकेतः ॥ धातुश्चयोनोमुक्तस्य
क्रोक्तस्योनं संस्कृतपत्याकर्त्तमि ॥ ३ ॥ विश्वामिव रुत्याम्बपान्त्यमंवधीतमवितामुक्तेवः ॥ धातुश्चयोक्तिष्ठान

वामदपत्यादूरोमि ॥ उतिद्वा भर्त्यांकं वेमुं चति ॥ उथ प्रत्यदंगायं प्रान्तो मंकुर्वन्निममग्निधार्येत् ॥
॥ ॥ उतिविवादप्रधानदोमः ॥ यद्युपामनाग्निरनुगच्छेत् ॥ श्वोन्नियागागदग्निमादृत्यायतने सुंदिले
दिधिनाप्रतिच्छांश्च परिस्तीयं द्युम्भायोप्रोक्षणम्भवावितिचत्वाग्निपावाणि प्रयुक्त्यप्रोक्षणीमाद्य
च समृत्यम्भुक्त्युवासम्भुत्याग्निं परियच्चम्भुच्चिचतुर्गुर्हीतं गरदीत्वा ॥ उँ ॥ अया आग्ने स्यत्तमित्ताली
श्वसत्यमित्वमेयाअसि ॥ अयसामनसाध्यतोयसाद्यमृदिष्ययानोधेद्विभेषजं स्वादा ॥ अग्नयेश्व
र से उद्देश्व ॥ उतिदुत्वाम्भुवेणाद्यमवद्यचत्वत्तमित्ताग्निं परिगुच्छं च येत् ॥ रत्ताआद्यनीः स्व
दग्नलीयाद्युद्यानोपन्नसेत् ॥ एतत्पुनः संधानं गृद्धप्रवेदाद्यामाप्नागेववृद्ध्यात् ॥ नतेः उद्धुमन्यद्युपा
धश्विनं ॥ ॥ अथ गृद्धप्रवेदः ॥ विवादद्वामानं तं गृद्धप्रवेदाद्यामार्थं च प्रगच्छताद्यपत्यार्थं ॥

३८४५३॥ यदि महानादिवति क्रमे होमपात्रे भिन्ने श्रकृष्णं गवनस्पति दर्शने ॥ ४० ॥ चमादिनिमि ते युनन देशाद्यमनाण्डि
भूतं त्रिवं वय इतादिहोमं दुर्योति ॥ प्राणानाय मेत द्वैषपरिहारार्थं यहतादिदो मंकरिष्य इति संवत्स्यासुंडिलं गिरं प्र
त्रै चापनाद्यान्यभागाने न्वारध्यायां वध्यां शुच्याज्यमादाय ॥ यहुतो विदभिश्चायः पुराज्ञतर्भ्यश्चान्तरः ॥ संघा
तासुंधिमधवा पुर्वमन्वितायहुतं पुनः ॥ स्वादा ॥ इद्याय मधवे तेऽदं ॥ ३८४६४॥ मग्ने पुरदरे सर्वसनिंगाः नुभ्यन
मर्हद्यमानाय साधा ॥ स्यांनः सरनुस्तनयोदित्रावान्नेसातेस्कमति भृत्यस्मैस्वादा ॥ ४१ ॥ इमं सेव्यरुदा ॥ ३८४७५॥ तन्वा
यामि ॥ धा त्वं नो अग्ने ॥ ४२ ॥ मत्वं नो अग्ने ॥ ४३ ॥ त्वमग्नेयेन्नायामिस्वादा ॥ ४४ ॥ इति मसात्याहुतीहुता ॥ त्रयादित्र
स्त्रविमर्जनां तेऽप्योति ॥ ४५ ॥ उत्तिय इतादिहोमः ॥ युनः इतरटमारध्यगच्छन ॥ संत्येनोत्तमिताभ्रामिः मूर्खीलोत्त
भित्ताद्वा ॥ भूतेनादित्यास्ति स्तुतिः ॥ मोभो अधिथितः ॥ युं त्रिवंति ब्रह्म योगो योगे ॥ शुक्रिः ॥ गुरुः ॥ द्वात्मकिंविष

सुपर्द्धिगुणवर्णं सद्वतं सद्वर्णं आरद्वधममत्स्यलोकं स्योनं पत्येव हतुं कुणुष्व ॥ उतिज्ञस्वा ॥ नदुनरमागे
द्वन्तीव्यस्यं तीरतन्यतः ॥ मृधानं पत्युग गेहप्रज्ञयाच्च विगद्व ॥ मंमाज्ञीश्वरुरेभव संमाज्ञीश्वश्रांभव ॥ नवांद
रिसंमाज्ञीभव संमाज्ञीअधिदेवयु ॥ स्त्रियाणां इव भुग्णाणां प्रज्ञायाच्च धनस्य च ॥ पतीनां देव रुणां च सज्ञा
तानां विगद्व ॥ उतिवधमभिमन्य ॥ नीलक्षोद्धितोभवतः कृत्यासन्नि व्यंज्यते ॥ एधं नेत्रस्याज्ञातयः पति
द्वं व्युवध्यते ॥ उतिशक्तेजपेत ॥ येवश्च अंद्रं वेहतुं यस्मायं तिज्ञनाऽऽनु ॥ युवस्तान्यत्रियो देवानयं तु
मत आगताः ॥ उतिहोमपान्नेभिन्नेजपेत ॥ माविदन्यरिपांथिनोय भागीदंतिदंपती ॥ सुगोभिर्गमती
वासपव्यांत्वरुतयः ॥ सुगंपथानमासद्वमरिष्टं स्वस्तिवाहनं ॥ यस्मिन्वाग्नेऽरिष्पत्यन्येयांविद्वते व
मु ॥ तामंदसामामनुषादुराणो आधन् रयिंद्रश्चावीरवचस्य व ॥ रुततीर्थं सुप्रपाणं शुभस्येती

शर्णुपथेष्वामपदुर्मतिः हनं ॥ इतिनीथोद्वतिक्रमेनपेत ॥ अर्यंनोमस्याः पारं स्वस्तिनेष्वद्वनस्यतिः ॥ मीरानः मु
नरामवदीर्घायत्रायत्वं स्वेष्ट ॥ इतिनीवानस्यत्यादिर्ग्रानेनपेत ॥ अर्यपार्गनिर्भयस्यज्ञीवान्योतिर्गीमद्वि ॥ म
स्याऽन्द्रस्यमायं ॥ इतिनेनपेत ॥ नदीनामतिक्रमेसतियहतेनिर्दामथियः ॥ पुराजन्तभ्य इत्यादित्वृत्वृत्वृद्यात
धनुः सदस्त्रान्यस्तोचगतियोसानविद्यते ॥ नतंनदीत्राव्यवहागतीस्तापरिक्तातिर्ता ॥ इतिवेगंध्यांश्चोप्रभर
मथेव्यगेषु दक्षेषु यानस्यत्येषामते ॥ शिवास्तोऽप्येवाप्येभवंतु माद्विष्विषु वहनुमाद्यमानां ॥ याऽतोप
धयोयानस्यायानिधन्वानियेवना ॥ तेत्वावनुप्रज्ञावतीप्रत्वेभुवंत्वं इतिनाम्बो ॥ संकात्रायामिच्चहनं
त्रेत्येणाम्बेष्वद्योरेणाच्छ्रवामेत्रेषामप्यर्याएत्वंविश्वस्यपंयदस्याऽस्योनंपौतिभ्यः सविनाशेणातुतत ॥ आ
वामगन्तुमतिक्रान्तिनीवर्गन्य ॥ तद्वद्वक्त्वामाऽप्ययंमत ॥ अभृतंगोपामिथुनाभुभग्यतीप्रिया अर्य